

Fra Jyllands brune heder til landet over havet.

Af Maren Madsen Christensen

04.03 1872, Sønder Omme, DK – 17.12.1965, Portland, Maine, USA

Efter 'The families in Denmark and the United States of Christen & Sidsel Marie Madsen of Sønder Omme, Denmark'. Appendix B. Af Darryl Byron Lamson (USA). 1994.

Oversættelse, redigering og noter ved Holger Øllgaard Frederiksen. 2011

Vi var fem børn. Mads, den ældste, blev født i Strellev. Han var tre år gammel, da de flyttede til Sønder Omme, hvor far havde købt en gård.

Huset var lille med et ret stort jordstykke til. Vi havde vores egen eng, hvor vi kunne slå hø til vores køer. Vi havde fire og desuden to okser, som far brugte til arbejdet på gården. Vi havde også egen tørvemose, som kunne forsyne os med brændsel. Resten af jorden var mest hede, som skulle opdyrkes.

Far arbejdede hårdt for at skaffe, hvad der var nødvendigt til en stor familie og betale af på, hvad han skyldte på gården. Somme tider var han om foråret nødt til at arbejde for andre, efter han var færdig der-

hjemme. Han skulle også grave tørv, så de kunne nå at tørre inden vinter. Mor hjalp med at sætte dem til tørring i solen. Jeg ville gerne hjælpe med, så mor gav mig et stort forklæde på, men da var jeg kun seks år gammel, så jeg kunne kun bære en tørv af gangen. Tørvene var våde og fedtede, så min små fingre smuttede ind i dem, og mit forklæde blev vådt og kulsort. Men efterhånden blev det til række op og række ned af den fugtige sorte brændsel bredt ud på jorden. Når de så var tørre på den ene ende, blev de vendt med en anden ende opad. Efter nogen tid stakkede vi dem i lufti-

Foto: Ølgod Museum

ge pyramider, så vinden kunne blæse igennem. Senere på sommeren ville far så få dem slæbt hjem.

Lige så snart vi børn var gamle nok, blev vi sendt ud at tjene. Som reglen ved at passe køer om sommeren for naboer. Det var ikke hårdt arbejde, og så tjente vi da lidt penge og fik føden.

Da jeg var ni år og Kjeld to et halvt år yngre, passede vi vore får hjemme. Vi havde en del til græsning på heden. Hvis de slap ud på marken med afgrøder, vankede der skældud. Jeg havde mit eget lille lam, som far havde givet mig. Mit eget lille kæledyr, jeg kunne kramme.

Forår og efterår skulle fårene vaskes. To store baljer med vand skulle der til. En med varmt vand og sæbe, og en anden med rent vand til at skylle fårene efter vasken. Derefter blev de sluppet ud i det fri for at tørre.

Dagen efter blev fårene fanget ind. Deres ben bundet sammen og så blev de lagt på et stykke lærred og klippet. Mor kartede selv ulden og spandt det. Jeg holdt af at sidde og se hende spinde garnet og farve det i alle regnbuens farver. Mor strikkede alle vore strømper og trøjer. Resten af ulden blev lavet til klæde, noget ternet og noget sribet, ovre hos en nabo, som havde en håndvæv. Før hun blev gift, havde hun været syerske, så nu lavede hun alt vores tøj. Engang lavede hun mig en prin-

sessekjole med knapper hele vejen ned foran. Hun bad mig vise den til far, som var ovre i laden. Han sagde, den var noget så flot. Hvor var jeg stolt.

Mor lavede også vore egne lys. Det var alt, hvad vi havde til at lyse op, indtil vi fik petroleumslamper. Først var vi lidt bange for dem. Tænk, hvis de skulle eksplodere. Men selvfølgelig blev vi hurtigt vant til dem og syntes, de var fantastiske.

Jeg kan huske træskeerne, vi spiste med. Men en dag kom en kræmmer forbi, som

Torvestak, Ølgod Museum

solgte skeer lavet af horn, og mor købte nogle af dem. De var lettere end dem af træ, men de skulle koges i kærnemælk, før vi kunne tage dem i brug. Senere fik vi så skeer lavet af tin.

Jeg var ret så ranglet som barn. Skrøbelig og blev let forkølet, så snart der var noget. En nabo fortalte mor, at levertran ville være det helt rigtige. Hun fik fat i noget til mig, og jeg var klar til at tage hele flasken i en slurk, hvis mor ikke havde gemt den for mig. Alle disse ekstra vitaminer gjorde mig meget stærkere. Jeg kunne dog ikke komme i skole før jeg blev otte år. Men Mads, der var fem år ældre, lærte mig at læse og skrive. Hans sidste år i skolen blev mit første. Vi kunne så i det mindste følges ad dette første år. Mads var den kvikkeste i skolen. Når læreren stillede børnene et spørgsmål, bad han Mads tie stille, for ellers ville han svare på alle spørgsmålene og dermed ikke give de andre børn en chance. Somme tider vidste han mere end læreren. Han havde så let ved at lære og drøned gennem alle skolebøgerne på ingen tid.

Nogle få kilometer væk havde far et stykke eng. Bare nogle få tønder land. Når far og mor tog derud for høslæt, tog de af sted tidligt om morgenen og havde Kjeld og lille Marinus med. Jeg skulle så blive hjemme og passe min bror Jens, som var tre år. Jeg var otte år gammel dengang. De

satte noget mad frem til os, og jeg skulle så give ham mad og gyng ham i søvn i vuggen til middag og igen lige før det blev mørkt. Jeg måtte endelig ikke tænde lampen, så når det så blev mørkt, blev jeg bange for at være i huset. Mørkerød, som jeg var. Da det så var mindre skummelt udenfor, gik jeg udendørs og lyttede ved vinduet, om Jens skulle begynde at græde. Jeg var bange for at gå indenfor i mørket. Lige ved siden af huset var en høstak, som jeg gik rundt om; rundt og rundt mens jeg spejdede og lyttede efter, om ikke snart far og mor kom hjem. Sommetider kunne det blive ret sent. Når jeg så hørte naboens hund gø, vidste jeg, at nu var de på vej, for den gøede altid, så snart nogen gik forbi. Sikke en lettelse, når de var kommet hjem.

Julen var den allerbedste tid. Dengang fik vi ikke gaver, men vi fik noget godt at spise. Alt virkede så helligt, så vi troede virkelig, Jesus blev født den nat. Far og mor havde meget travlt i ugen op til julen. Der skulle slagtes en gris og et lam, og mor bagte alle slags julekager og småkager, for julen varede til nytåret.

Juleaften var meget højtidelig. Når far var færdig med sit, og mor havde fået os børn vasket og kommet i rent tøj, satte vi os lidt i skumringen. Alle var tavse. Lamperne blev tændt, og mor dækkede bord. Vi festede virkelig – med flæskesteg, grøntsager, risengrød med smør og mandler og

andre gode sager.

Når mor var færdig med opvasken, kunne hun og far synge salmer og fortælle julefortællinger for os, og far legede med os. Mor havde lavet en krukke fuld af, hvad vi kaldte pebernødder, bagt af mel, smør og sukker. Noget vi kun fik til jul. Far kunne så tage en pebernød i hånden, lukke hånden og sige 'Min gris er gået til skovs' og vi ville så sige 'Også min'. Så ville han sige 'Gæt hvilket træ den står under' Hvis vi så gættede den rigtige finger, han gemte pebernødden under, fik vi den. Hvis vi gættede forkert, kunne vi prøve, om vi kunne åbne hans fingre for at få fat i nødden.

I juleugen var der nabo-komsammen med dans for både børn og voksne. Efter Nytårsdag begyndte folk så at arbejde igen.

Vi var glade hjemme, og alt gik glat, indtil noget forfærdeligt skete. Mor havde indimellem anfald af hovedpine. Jeg havde det skidt, når hun var dårlig. En morgen var hun syg og blev i sengen. Far sørgede for mad til os. Da vi var færdige med middagsmaden, begyndte mor at jamre sig. Far skyndte sig hen til hende og sendte Mads af sted efter Margrete, vores nabo. Da hun var kommet, tog far af sted for at hente doktoren, en kvindelig læge¹, som boede i landsbyen. Med det gamle forspand tog det sin tid for ham. Da han omsider kom med doktoren, sagde hun at mor havde kramper og at det eneste, der

var at gøre, var at årelade hende. Mor havde mistet talens kraft, men hun trak armen til sig. Hun ville ikke årelades.

Jeg stod bare der og kiggede på hende. Hun så på mig. Hun vidste jeg ikke brød mig om, hvad doktoren ville gøre. Far sendte os i seng og blev hos os. Lidt efter gik døren op og doktoren kom ind og sagde 'Det er forbi'. Far begyndte at græde. Først forstod jeg ikke, hvad det betød, men så gik det op for mig, at mor var død.

Nu blev livet helt anderledes i vort lille hjem. Det var hårdt for far med fem børn, den yngste to et halvt, den ældste kun femten. Mor døde på hans fødselsdag.

Mors søster, som selv havde fem børn, hvoraf den yngste var femten, tog bette Marinus med sig hjem til sig og onkel. Far klarede sig igennem den vinter, men jeg forstår ikke hvordan.

Da det blev forår, kom fars søster, som havde tre børn, der alle arbejdede ude, mens skolen holdt sommerferie. Hun hjalp så til og blev hos os, lige til skolen startede igen i efteråret.

Den sommer, da tante var hos os, var den første sommer, jeg var ude at tjene hos nogle folk i landsbyen. Far kørte mig derhen med sit okseforspand, da de også skulle have nogle kartofler, de havde købt af ham. Jeg skulle passe køer. Genne dem ud på marken og tøjre dem med afstand

imellem. Jeg havde en trækølle med mig. Køerne var vant til at blive tøjret, så det gik fint. Når de så havde ædt alt det græs, de hver især kunne nå, skulle jeg flytte dem. En gang om formiddagen og en gang om eftermiddagen.

I min mors familie havde de været fire piger, hvoraf hun var den yngste. I fars familie var de fire piger og to drenge. Fars yngre bror havde været musiker i sine unge dage. Men han havde fået tuberkulose i armen, så han måtte gennem en operation, hvor et stykke knogle blev fjernet. Herefter kunne han ikke længere spille. Han kom ofte og blev hos os i et par dage af gangen. Vi var vilde med ham, for han havde altid slik med, noget vi aldrig selv købte, og så var han god til at lege med os. Efter han var blevet syg, var han blevet meget religiøs, og når han og far var sammen, kunne de snakke religion i timevis.

Vi havde det sjovt den vinter. Vi kunne glide på isen og gå oven på sneen. Den lå i store driver og var blevet hård, så vi ikke sank igennem. Vi kunne så tage skoene af og gå på sneen i strømpefødder. Det var tykke uldne strømper, vi havde på, som mor havde strikket til os. Vi havde det godt, men det skulle ikke vare ved. Vi vidste ikke, der var den sidste vinter, vi var sammen, for i februar blev far syg af blodforgiftning i armen. Det startede som en lille rød plet, som om et insekt havde

stukket ham. Han vidste ikke, hvad der var grunden til det, men det pinte ham meget. Han blev svagere og kravlede i seng i stedet for at gå til doktoren, for det ville være dyrt. I stedet fulgte han en nabos råd om at prøve kolde omslag i den tro, at han havde fået rosen. Så sagde en anden, at han skulle tage varme omslag. Han prøvede alt, men det blev bare værre og værre.

Naboerne var flinke til at komme på skift og være hos ham om natten. Og så en aften mente han, at nu skulle han dø. Der blev sendt bud efter Mads, der arbejdede i en butik. Da Mads var kommet, lagde husholdersken en hvid dug på bordet og tændte et lys. Far bad os alle komme over til sengen. Han tog Mads' hånd og sagde: 'Vær en god dreng og gør altid, hvad der er ret. Så vil du klare dig igennem denne verden'. Så tog han min hånd og sagde det samme til mig og de andre og tilføjede: 'Må Gud være med jer'. Mads græd. Han forstod bedre end vi andre, hvad det betød.

Vi krøb i seng og næste morgen bad far husholderen om at samle os, da han gerne ville se os igen. Vi gik ind i hans rum og far gav os alle hånden. Næste morgen kom nogle mænd og bragte ham til hospitalet. Han blev opereret og en slange blev sat ind i armen for at fjerne giften. Men det var for sent. Giften var allerede gået ham i hovedet. Han var på hospitalet i hen ved

to uger. Og så en formiddag, da Kjeld og jeg var i skole, kom læreren ind. Han vred hænderne og sagde: 'Maren og Kjeld, det er en trist ting, jeg har at sige jer. Jeres far er død her til morgen'. Vi hverken sagde noget eller græd. Vi blev til skoledagen var ovre. Så gik vi hjem i tavshed. Vi anede ikke, hvad vi skulle sige og tænke.

Da vi kom hjem, fortalte vi husholdersken om det med far. Hun svarede ikke. Måske havde hun allerede hørt nyheden. Hun sagde nu heller aldrig meget til os børn.

Nu blev der en værre ståhej. Naboerne kom for at hjælpe husholdersken med at gøre klar til begravelsen. Der skulle laves en masse mad, for familien og alle naboerne ville komme. Der skulle altid være gilde ved en begravelse.

Vi glædede os til, vore onkler og tanter skulle komme, og var så spændte på alt det, der skete omkring os, at vi ikke tænkte på far før selve begravelsesdagen. Mads og jeg gik med i følget. De andre var for små til at forstå det.

I kirken blev kisten åbnet, og vi kunne se ham. Præsten holdt en rørende begravelsestale. Tårerne løb ned ad hans kinder, når han gentog, hvad far havde sagt igen og igen på hospitalet: 'Hvad skal der dog blive af mine fem små derhjemme?'

Ved graven sagde præsten noget til Mads, og derefter kom han hen til mig og sagde stille: 'Nu skal du ikke græde, lille pige. Din mor og far har det godt nu. De led så

meget. Nu har de det godt hos Gud. De lider ikke mere'.

Alle var så rare mod os. I skolen fik vi bolsjer af de andre børn. Jeg tror, de havde ondt af os og ønskede at muntre os op.

Far havde haft nogle få bistader, for han elskede bier. De blev sat ud ved husets solside på en græsplet. I Danmark står folk tidligt op om sommeren og så tager de en times middagshvil. På varme dage kunne far finde på at lægge sig på græsset lige foran staderne for at tage sin middagslur. Der skete ham aldrig noget. Han blev aldrig stukket. Om aftenen kunne han gå ud og lytte ved de forskellige stader. Hvis han kunne høre dronningen – hvis dronningen tutede² tre gange - betød det, at bierne ville sværme næste dag. Og de gjorde det.

Sværmen ville oftest sætte sig på en stor gren i et træ. Så ville far tage en tom bikube og gnubbe den indvendig med noget bestemt græs, som bierne kunne lide lugten af, og så lave et kryds indvendig af et par pilekviste, som bierne kunne sætte sig på. Så ville han sætte kuben oppe over klyngen af bier og støtte den med lange grene eller en greb. Han anbragte så et hvidt lagen over kuben. Når det så var blevet aften, ville alle bierne være inde i kuben. Far kunne da tage kuben ned og sætte den på sin plads, hvorefter han skar en stor græstørv og lagde den over biku-

ben for at beskytte den mod sol og regn. Far lavede sine egne bikuber, såvel som andre kurve af strå og pileflet.

Efter far var død, blev bierne givet til en nabo, så han kunne tage sig af dem. Han kunne så beholde halvdelen af honningen og lade os få den anden halvdel, som så skulle sælges og pengene deles mellem os fem børn. Men desværre var han ikke god til at tage sig af bierne, så efter to-tre år var de alle gået til.

Vort beskedne hjem med alt skulle sælges på en auktion. Der kom en mand, som noterede alt, hvad der var i huset. Jeg ville ikke have, at han skulle tage salmebogen, så jeg gemte den.

Aktionsdagen kom. Der var en hel del mennesker. Alt hvad vi ejede skulle væk – køer, okser, får, høns, møbler. Vi havde et kønt klædeskab.

Butiksejeren, som Mads arbejdede for, købte det til ham. Det var den sidste dag, vi kunne være sammen i vort hjem. Vi fattede ikke, hvad der ventede os. Mads var seksten år, jeg var elleve, Kjeld otte, Jens seks, Marinus tre og et halvt.

Min mors søster, Margrethe, og onkel Kres Paysen (Christen Petersen) tog Mari-

nus med sig. De havde haft ham før for en tid efter mors død et år tidligere. Min fars søster og hendes mand, som selv havde to piger, tog Jens med sig hjem i pleje. En værge blev udpeget for os, og han tog sig af Kjeld. Mads, som arbejdede i en butik, var gammel nok til at klare sig selv. En familie i landsbyen, som jeg ikke kendte i forvejen, men velstillet med en stor gård,

Foto: Ølgod Museum

tog mig med.

Disse mennesker, som jeg nu skulle bo hos, havde en pige på tre år, Metta, og et spædbarn, Thora. Jeg blev straks sat til at vugge den lille. Jeg havde en forfærdelig hjemve. Sommetider måtte jeg gå udenfor og græde. Det fortog sig dog efterhånden, for det skete jo så meget.

Parret ejede et lille mejeri og havde en del folk ansat – en forkarl til at drive gården, en mand til at tage sig af mejeridriften, en anden ung mand til at køre som mælkekusk om morgenen og arbejde på gården om eftermiddagen og så en pige på cirka tyve år. Hun hed Sofia. Hendes forældre var tyske. Vi delte værelse. Jeg og alle de andre var meget glade for hende. Og så var der en dreng, der skulle drive hestene, som var spændt for en lang stjært. Hestene gik så rundt og rundt i en cirkel for at give kraft til arbejdet med fløden på mejeriet. Drengen skulle så bare følge efter hestene. Det var et træls arbejde. Og så blev det sådan, at mens drengen spiste til middag i en halv time, måtte jeg overtage hestene. Tiden føltes forfærdelig lang. Blev han dog aldrig færdig med at spise, så han kunne komme tilbage. Jeg tænkte slet ikke på den stakkels dreng, som var nødt til at følge hestene fire-fem timer hver eneste dag undtaget søndag.

Af og til hjalp jeg manden på mejeriet, når han skulle lave smør og ost. Han var en godmodig fyr og tog mig på armen med rundt, da jeg var lille. Det var sjovt at hjælpe ham. Ellers var det min pligt om vinteren at passe den lille og at gå i skole. Om sommeren skulle jeg passe køer, kalve og får og luge i markerne. De havde fire heste, tolv malkekøer og en masse ungkvæg. Jeg følte mig bedst tilpas hos tjenestefolkene. Mine plejeforældre, Maren og

Anders Thomsen, snakkede sjældent med mig. Jeg har nok været for genert. En dag sagde Thomsen til mig: ' Når du er ude hos de andre, går din mund som kæp i hjul, men når du er herinde, kan vi ikke få et ord ud af dig'.

Selv om mine to brødre og jeg boede i den samme landsby ikke langt fra hinanden, var det sjældent, vi var sammen. Sådan omkring to gange i løbet af sommeren havde jeg fri søndag eftermiddag, så jeg kunne tage hen og besøge Kjeld. Jeg tog med ham i engen, hvor han passede køerne. Han viste mig, hvordan man kunne fange små fisk i bækken med de bare hænder, men jeg kunne nu ikke finde ud af at holde på dem, da de var så glatte.

I den flok køer, som Kjeld skulle vogte, var to af fars rødbrogede, som Mads Nielsen, vores værge, havde købt på auktionen. Det gav mig hjemve bare at se dem, for far havde opdrættet disse køer fra de var små kalve. Jeg kløede dem og var sikker på, de kunne genkende mig. Jeg bad Kjeld om at være specielt god ved dem, og han havde da også et godt øje til dem.

En gang fik jeg overtalt Kjeld til at vi skulle tage over til tante og onkel Kres Paysens i Ansager for at se til Marinus. Det var en gåtur på 12-15 kilometer, men vi kendte ikke til træthed. Vi blev der natten over og var så glade for at få lov til at tage derover. Onkel og tante fik det ordnet sådan, at vi alle fem kunne mødes en søn-

dag. De syntes, det kunne være rart for os alle at være sammen igen. Jeg var så spændt ved tanken om at skulle af sted, at jeg ikke fik sovet natten før. Vi skulle af sted tidligt om morgenen. Kjeld kunne ikke tage af sted, fordi han ikke havde noget ordentligt tøj, men Mads og jeg gik over til onkels, hvor Marinus ventede på os. Så satte onkel Paysen os på sin vogn og kørte os til onkel Jens Kongholm i Tistrup, hvor Jens var. Det var en lang tur på vel omkring 20 kilometer. Om eftermiddagen tog Mads og en anden dreng ind til byen. Jeg ville med, da jeg aldrig før havde set en by, men Mads sagde, det var alt for langt for mig at gå. Jeg tænker, det nok var fordi, han ikke ville have bøvl med mig på turen. Så jeg blev tilbage og legede med mine mindre brødre og to kusiner, Maren og Abolina. Vi havde det sjovt, men vi savnede nu Kjeld.

Kort tid efter vort besøg, kom onkel Paysen og onkel Kongholm til Sønder Omme for at se, hvordan det gik os børn. De sendte bud efter Kjeld og ville så blive til eftermiddagskaffe og en snak. Så var det, onkel Paysen bragte emnet på bane, at Kjeld ikke havde været i stand til at komme med som os andre, fordi han ikke havde noget ordentligt tøj. Så for Nielsen ud i køkkenet for at snakke med sin kone. Men bror Jens, der var omkring ni år gammel, havde hørt det og fortalte det senere til onkel. De havde visket sammen:

'Hvad skal vi dog sige? At vi bare ikke kunne få fat i en skrædder?' Det var et nærligt par, de to, selv om de var velstående. Og stakkels Kjeld skulle arbejde hårdt hos dem. Selv havde de kun en søn, som blev vores lærer, da vi startede i skolen.

Mads boede på en stor gård, Juellingsholm. Ejeren hed Horsbøl³, en velhavende mand. Gården bestod af fire store bygninger, en gårdsplads og en anelig skov, som ejeren havde plantet. Nu var træerne store. Når jeg skulle over til Kjeld, fulgte jeg vejen gennem skoven og krydsede gårdpladsen for at gøre en genvej. I en af disse bygninger var den butik, hvor Mads arbejdede. Der var også en smedeforretning, og så var der en farver i en anden del af bygningen, hvor folk kunne få farvet deres garn og klæde i alle regnbuens farver. Horsbøls havde et stort folkehold, som også inkluderede en privatlærer til deres børn, som ikke gik i den offentlige skole som os andre.

En formiddag fortalte en af mine skoleveninder, Sørine Utoft, hun havde hørt, at min bror Mads ville tage til Amerika. Det troede jeg ikke på. I stedet for at spise min frokost i middagspausen, skyndte jeg mig hen til butikken, hvor Mads arbejdede. Jeg måtte have en afklaring på det.

Da jeg kom ind i butikken, stod Mads ved enden af disken med armene over kors og smilede. Bare ved dette syn af ham vidste

jeg, at det var rigtigt, han ville af sted, og så begyndte jeg at græde. Jeg ville aldrig få ham at se igen. Så var det fru Jensen, købmandens kone, sagde: 'Hvordan kan du dog finde på at tage af sted, Mads?' De ville heller ikke af med ham. Han havde jo været hos dem i lang tid. Fru Jensen gav mig en pose bolsjer for at muntre mig op og inviterede mig til at komme og tilbringe en eftermiddag sammen med Mads. Jeg tog tilbage til skolen og spiste min madpakke i et frikvarter, da jeg ikke havde haft tid til det i middagspausen.

Kort tid efter tog jeg over i butikken for at være sammen med Mads en eftermiddag. Fru Jensen kom med frokost til os. Mads gav mig en yndig kinesisk hækleske med et nøgle hæklegarn i, som jeg var meget glad for. Men det hjalp ikke. Det var forfærdeligt, at han ville af sted. Jeg havde hørt om andre folk, der var taget til Amerika, at de aldrig kom tilbage. For mig var det det samme som døden. Da så Mads kom over til Thomsens for at tage afsked med mig, fulgte jeg ham på vej. Og da han sagde farvel, kunne jeg se, han havde tårer i øjnene. Meget trist til mode måtte jeg så vende om. Måske skulle jeg aldrig mere få ham at se.

Mads havde aldrig tænkt på at tage til Amerika, før han tilfældigt løb ind i en ukendt ung mand, som var hjemme fra Amerika for at aflægge et besøg og skulle

tilbage igen. Han spurgte, om ikke Mads kunne tænke sig at tage med ham til Amerika. Og enden af det blev, at han besluttede sig til at tage med fyren, og de tog så af sted hen på efteråret. Det tog tre uger at krydse Atlanten, da det var en barsk tid på året. Skibet ankom til Portland i staten Main, og tilfældigvis var Mr. Weston fra Yarmouth, 18 kilometer fra Portland, i byen den dag for at opsøge folk til hjælp og løb så ind i disse to unge mænd. Han spurgte dem, om de søgte arbejde. Den unge mand, som Mads fulgtes med, skulle til St. Paul, men Mads tilbød at tage med Mr. Weston, som var ejer af en maskinforretning. Men det blev sådan, at han holdt Mads i huset for at gøre noget træls arbejde.

I begyndelsen var det svært for Mads, da han jo ikke kunne tale engelsk og ikke havde nogen at snakke med, men det tog ikke lang tid, før han forstod sproget. Engang ville Mr. Weston finde ud af, hvilken kirke Mads tilhørte, så han skrev på et stykke papir: 'Protestant or Catholic?' Mads kiggede på det og stregede 'Catholic' ud. Mr. Weston grinede og sagde til konen: 'Jeg kan få ham til at forstå engelsk'. Det blev et langt år for Mads. Han led af hjemve, og i slutningen af året tog han tilbage til Danmark. Det var dejligt at se ham igen. Han fik et job i en butik i Tyregod, en naboby til Sønder Omme. Der arbejdede han så i et år, hvorefter han tog

tilbage til Amerika sammen med sin ven, Thomas Pedersen. Jeg plagede for at komme med, men han sagde, jeg ikke var gammel nok. Jeg skulle først være færdig med skolen.

På det tidspunkt var jeg blevet fjorten år og gik i den ældste klasse. Vi havde lært Biblen fra ende til anden; både Det Gamle og det Ny Testamente. Hver elev havde en bibelhistorie, som det blev forlangt, vi skulle lære en historie fra hver dag. Ikke udenad, men så godt, at vi kunne genfortælle historien med vore egne ord. De sidste seks måneder af vor skolegang gik vi alle til præst tirsdag og fredag formiddag hver uge frem mod konfirmationen. Vi var ti elever fra vores skole og nogle fra andre skoler i nærheden. Sørine og jeg var de yngste i klassen ved afslutningen. Læreren kaldte mig op til katederet og spurgte, om jeg ville tage et år mere i skolen. Han sagde, det ville være bedre end at komme ud at tjene. Jeg vidste ikke, hvad jeg skulle svare. Jeg brød mig ikke om tanken at skulle være den ældste i klassen det næste år. Men så sagde Sørine: 'Maren, hvis du vil gå et år mere, vil jeg også'. Det afgjorde sagen, for hun var meget populær og kom fra en fin familie. Hun var den ene af tre døtre, de kønneste piger jeg nogensinde så. Ja, jeg ville tage et år mere i skolen, hvis hun også ville.

Senere fandt jeg ud af, at Thomsens mod-

tog, hvad der svarer til firs dollars om året, så længe jeg gik i skole. Det var altså derfor, de tilskyndede mig til at tage et år mere – og så hjalp jeg jo også meget til derhjemme. Men jeg fortrød nu aldrig det ekstra skoleår. Sørine blev senere gymnasielærer.

Jeg havde puslet med tanken om at tage over til Mads i Amerika, men alle lo og drillede mig. 'Nå, nu har du fået kløen'. Jeg havde næsten besluttet mig, og onkel syntes det var i orden. Mads kunne jo hjælpe mig, når jeg kom over. Men så en aften var Thomsens sammen med præsten, og de fortalte, at jeg ville til Amerika. Næste morgen sagde Thomsen, at præsten ville komme for at snakke med mig. Jeg vidste, hvad han ville sige, og havde slet ikke lyst til at snakke med ham, så da jeg så ham komme over gårdspladsen, skyndte jeg mig ind i sovekammeret. Jeg kunne høre ham spørge, hvor jeg var henne. Fru Thomsen svarede, at hun nok troede, jeg ikke ville snakke med ham. Men så fortalte hun, at jeg var inde i sovekammeret. Præsten kom ind efter mig og tog mig ved armen og sagde: 'Du er da ikke bange for mig. Vi kender da hinanden så godt', og spurgte så: 'Vil du til Amerika?' Jeg svarede, at det ville jeg. Han spurgte så, om jeg havde nogen, jeg kunne tage over til. Da jeg så fortalt, jeg havde en bror derovre, ville han vide, om bror var gift. Jeg kunne

så oplyse ham om, at Mads var forlovet. 'Ja, ja, en pige i dag og en ny i morgen. Det har ingen betydning' sagde præsten. 'Du er for ung til at tage af sted alene og til et helt fremmed land. Det er ikke sikkert for dig at tage af sted. Tænk det lige igennem igen'.

Jeg ville nu af sted alligevel og tog hen til min værge. Jeg ville have ham til at hæve pengene i banken for mig. Men han sagde det samme: 'Du er ikke gammel nok. Jeg kan ikke give dig pengene'. Jeg var da kun seksten år, og så var den sag afgjort.

Men alligevel, jeg blev ved med at høre fra Mads i Amerika. Han ville stadigvæk have mig til at komme derover. Han sendte mig billeder og scenerier fra forskellige egne af Amerika. Det så alt sammen meget tillokkende ud. Jeg begyndte alvorligt at overveje at tage af sted til efteråret. Jeg var ivrig efter at se, hvordan Amerika virkeligt så ud – dyrene, træerne, menneskene – det ville blive et eventyr.

En dag havde jeg fået fri til at besøge min onkel. Jeg skulle være tilbage om aftenen, så jeg startede hjemmefra meget tidligt om morgenen. Jeg havde en gåtur på godt seks kilometer til stationen, derefter med toget, og så tre kilometers gang til min onkels hjem. Onkel tog med mig ind til dampskibsagenten i Varde, som han kendte, for at forhøre sig om prisen for rejse til Amerika.

Jeg tog over til Hr. Nielsen, vores værge, for at få ham til at hæve mine penge i banken. Han sagde, at efter reglerne kunne jeg ikke få dem, før jeg var fyldt atten år, og jeg var kun sytten, men at han ville lade mig få dem, fordi min onkel gik ind for, at jeg kunne tage til Amerika. Nu fik jeg travlt med at få tøjet i orden til rejsen. En mand, som lavede kufferter, fik jeg til at lave en til mig. Den blev rigtig fin.

Så snart der blev lejlighed til det, tog jeg rundt på besøg. Jeg tog hen til præsten for at sige farvel. Det første han sagde var, om jeg nu havde fået mig en billet. Jeg fortalte ham, at det havde jeg. 'Så er der ikke mere for mig at sige' svarede han. Derfra tog jeg videre til mine tre brødre for at sige farvel til dem. De var ikke spor glade for, jeg skulle af sted.

Jeg tog ind til dampskibsagenten i Varde. Han sørgede for at få mig på toget ved ottetiden om aftenen. Endelig. Nu var jeg på vej til et helt fremmed land! Ved midnat den aften, krydsede vi grænsen til Tyskland (Vamdrup. red.). Vi var nu på et tysk tog. Jeg forstod ikke et ord af, hvad folk omkring mig sagde. Det fik mig til at føle en smule hjemve, for nu måtte jeg se i øjnene, at jeg ikke længere var i mit hjemland.

Om morgenen ankom vi til Hamborg i Tyskland, hvor vi blev vist hen til et skandinavisk hotel, hvor vi opholdte os til næste dag. Her mødte jeg fire unge piger fra

forskellige egne af Danmark. De skulle med den samme forbindelse til Amerika – men til stater ude vestpå. Vi skulle selv skaffe service på damperen – alt sammen i tin – tallerkner, flad og dyb, kop, knive, gafler og skeer – selv vore tæpper og madrasser, som ville blive smidt overbord, når vi nåede til New York.

Vi var tyve piger i et lukaf på damperen. Kun fem af os var danske, resten mange andre nationaliteter. Vi fem havde underkøjer i den ene side. Min var lige op ad døren. Da vi havde fået anvist vore køjer, anbragte vi vore kufferter der og gik op på dækket. Da vi så kom tilbage for at se efter vore ting, fandt jeg en anden pige på min køje. Jeg skubbede hende væk. Hun skulle ikke have min plads. Hun trængte sig på, og jeg skubbede hende væk igen. Hun begyndte at tude. Vi rullede rundt i klammeri, indtil stewarden dukkede op. Jeg tror han var på jagt efter hende, for han tog hende med ud. Hun var fra Polen. Jeg så hende ikke igen efter den hændelse. I le Havre (Frankrig) lå damperen over i en dag. Vi fem piger og en medrejsende fra Norge, som kunne snakke flere sprog, gik fra borde og spadserede op i byen. Vi standsede ved en butik, og da vi skulle videre, mødte vi to høje negre. Jeg kiggede meget nøje på dem, for jeg havde da aldrig set en neger før. Vi fortsatte vores slentretur til en smuk park med bænke. Vi havde ikke mere end lige sat os for at hvile

lidt, da en gammel dame kom med en skål i hånden. Jeg troede vi nu skulle betale for at sidde ned, men vores tolk sagde, vi nok hellere måtte komme videre, for kvinden var en tigger, som ville have penge. Vi var tilbage på damperen, lidt før det var tid til aftensmad.

Jeg brød mig ikke om maden, vi fik ombord på skibet. Af og til kom stewarden rundt for at se, om vi manglede noget. Han talte tysk, men jeg fik ham dog til at forstå, at jeg kunne tænke mig noget suppe. Han kom tilbage med en skål god suppe med kødboller. Jeg tror han fik fat i det fra køkkenet til første klasse, men jeg fik det flere gange og måtte betale ekstra for det hver gang. Han kunne også skaffe os lune rundstykker om morgenen, men så måtte vi også betale ham ekstra. Og så en morgen var pungen væk. Det var dog underligt. Jeg ledte overalt i min køje, men pungen var forsvundet. Nu var det sket med at få flere rundstykker. Jeg tænkte såmænd ikke så meget på tabet af penge, for der var kun en lille sum, men værre var, at nøglen til min kuffert også var i pungen, og kufferten skulle åbnes og inspiceres, når vi nåede til New York. Det gjorde mig bange, men jeg vidste, at min bror ville være der og tage imod mig.

Havet viste tænder på sejladsen, så køjerne var lukkede på det meste af turen.

Bølgerne skyllede ind over dækket og skibet vippede fra side til side som en nødde-skal, mens servicet rulle ned fra bordet. Så var det jo godt, at det var lavet af tin, så det ikke kunne gå i stykker. Vi piger skulle ikke nyde noget af at lægge sig til at sove, når det stormede, så vi satte os på dørken ved trappen – klar, hvis noget skulle ske. Jeg havde min bibel hos mig og bad. Åh, hvorfor skulle jeg dog også tage hjemmefra? Bare for at drukne og ende på bunden af havet? Bare jeg dog var blevet hjemme. Jeg blev ved med at spørge stewarden: 'Er det slemt? Tror du skibet kan klare det?' Han prøvede at berolige os ved at sige, det ikke var nær så slemt, som vi troede. Men vi kunne jo høre, hvordan skibet knagede helt forfærdeligt. Men så næste dag havde bølgerne lagt sig. Det var sidst i november, og havet er altid barskt om vinteren. Vi piger skiftedes til at vaske op – det skulle vi selv – og var hver udstyret med en balje. En dag var en af pigerne syg og ville ikke have noget at spise, og så blev det min tur til at klare opvasken. Jeg stablede det hele i min balje og tog op på dækket til køkkenet for at få noget varmt vand til opvasken. Dækket var vådt og glat, så lige før jeg nåede køkkenet, rullede skibet, og en bølge skyllede ind over dækket. Jeg gled og faldt over mod rælingen, mens jeg rullede rundt. Opvaskebaljen og alt servicet trillede under rælingen og ud i havet. Nu havde vi ikke noget at spise af.

Heldigvis havde pigene, der var syge, stadigvæk sit, så vi klarede os igennem ved at låne hendes service på skift de sidste to dage inden New York.

Efter to uger på havet længtes jeg efter at se land og spekulerede på, hvordan jeg mon skulle finde min bror, når jeg kom til New York. Jeg så for mig, at Mads ville stå på kajen og vente på mig. Men på den sidste eftermiddag kom lodsens ombord, og vi sejlede langsomt ind i havnen. Alle var vi på dækket med vore kufferter, mens vi kiggede mod det forjættede land og tænkte på, hvordan det mon ville se ud. Vi kunne nu se de høje bygninger og alle lysene. Så det var altså Amerika!

Vi lagde til ved Castle Garden, men jeg kunne ikke se Mads. Hvad nu, hvis han ikke var der? Hvad skulle jeg stille op i et fremmed land? Vi forlod dampere og blev drevet ind i lange aflukker, én nationalitet i hver, lige som en flok får. Nordmanden brægede 'ba-a, ba-a' mens vi gik gennem de lange båse. For enden af hver bås var der en pult og en låge. Manden ved vores var dansker. Han spurgte, hvor jeg skulle hen og mange andre spørgsmål. Efter jeg havde besvaret dem alle, åbnede han lågen. Her var der en anden mand, som sagde, jeg skulle følge med. Vi gik gennem en lang korridor og ind i et kæmpestort rum, hvor han sagde, jeg skulle vente. Jeg satte mig om spekulerede på,

hvad der nu ville ske. Jeg kunne høre nogle mennesker råbe, men jeg kunne ikke forstå, hvad de sagde. Nu var vi piger skilt fra hinanden, hver på vej til sit bestemmelsessted. Vi fik ikke engang sagt farvel. Det hele gik så stærkt. Min kuffert skulle undersøges. Da jeg jo ikke havde nogen nøgle, var inspektøren nødt til at ødelægge låsen og bagefter binde kufferten sammen med en snor.

Mens jeg sad der og ventede, hørte jeg en stemme sige: 'Vent til jeg kommer tilbage'. Jeg kunne ikke se nogen, men jeg vidste, det var brors stemme – og så talte han dansk. Hvilken lettelse. Nu vidste jeg, at jeg var reddet. Efter nogle få minutter kom han tilbage og snuppede min kuffert. Der var ikke tid til at hilse ordentligt på hinanden. Han havde ikke lov til at komme derind, men en af embedsmændene lod ham få sin kasket, så han kunne slippe igennem. Mads afleverede kasketten, da vi gik.

Vi skulle skynde os for at nå Fall Riverbåden (Massachusetts). Mads var nødt til først at tage hen til hotellet, hvor han havde boet de seneste tre dage, mens han ventede på damperen. Han betalte sin regning og fik sin kuffert, hvorefter vi gik ned til båden. Vi gik gennem en lang gang og kom ind i et lokale med plyssæder, tæpper og skinnende gelændere i messing. Mads sagde, vi skulle vente der lidt. Jeg sagde til ham, jeg troede, vi havde travlt.

Hvorfor så vente der? Han svarede blot: 'Lad os så gå ovenpå'. Da vi kom helt op, kunne jeg se vi var i bevægelse – vi var allerede på båden, og det havde jeg slet ikke opdaget.

Et orkester spillede, mens vi sad og slap-pede af i plyssæderne. Det var pragtfuldt! Noget helt andet end den tyske damper! Mads bestilte en kahyt til mig og viste mig, hvor den var, hvorefter vi igen gik op på dækket. Efter at have lyttet til musikken i en tid til det var blevet senetid, spurgte han, om jeg selv kunne finde ned til min kahyt. 'Ja, det tror jeg', svarede jeg, og gik ned og ledte efter den, men jeg havde glemt, hvor det var. Men da så jeg to negerkvinder, der sad og strikkede. Jeg syntes de så venlige ud og ville gerne spørge dem om vej, men vidste ikke hvad jeg skulle sige, så de kunne forstå mig, så jeg spurgte dem bare på mit eget sprog. Det var, som om de forstod, hvad jeg sagde, for den ene viste mig, hvor min kahyt var og sagde så godnat. Det forstod jeg da.

Jeg delte khytten med en anden dame. Hvilken dejlig blød seng! Så dejlig og ren – så forskellig fra oceandamperen! Jeg fik en god nats søvn. Om morgenen kom negerkvinden ind og kaldte på mig. Jeg vidste, hvad hun mente, selv om jeg ikke kunne engelsk. Den anden dame havde høje knapstøvler på og opfordrede mig til at knappe dem for hende, hvilket jeg gjorde. Det gik jo helt godt, selv om jeg ikke kun-

ne sproget!

Ovenpå snakkede Mads med en mand, som havde været i New York for at søge folk. Han bad Mads spørge mig, om jeg kunne have lyst til at arbejde hos ham. Hvis jeg ville havde arbejdet, kunne jeg tage med ham til hans hjem. Men da jeg ikke anede, hvilket slags hjem jeg dermed ville komme til, sagde jeg så til ham, at jeg hellere ville følges med Mads.

Mads og jeg stod begge på dækket, da vi sejlede under Brooklyn Bridge. I det samme kørte et tog over det. Jeg havde aldrig nogensinde set så lang en bro. Snart var vi i Boston og kom på toget til Yarmouth. Mads købte nogle bananer på toget og gav mig en af dem. Jeg tog en bid. Det var sådan en underlig klistret frugt! Jeg havde aldrig set eller smagt bananer før, og jeg brød mig ikke om dem. Jeg smed resten af min banan ud af vinduet.

Det var den 1. december 1889, jeg ankom til Yarmouth. Efter ankomsten gik vi ned til Mads' pensionat. Det var hen på aftenen, og det var koldt. Værtinden, fru Bryant, en flink dame, flyttede en stol hen til komfuret til mig, så jeg kunne få varmen og gav os noget aftensmad.

Bomuldsværeriet, hvor Mads var næstkommanderende på vævestuen, var i gang den aften, så Mads måtte arbejde til klokken ni. Jeg gik med ham derover og blev der præsenteret for en dansk pige, som var

væverske. Jeg satte mig og så, hvordan hun arbejdede ved væven, for det skulle snart blive mit arbejde.

Den følgende dag skrev jeg breve hjem til dem derhjemme, for jeg vidste, de var ængstelige for at høre, om jeg var ankommet til Amerika i god behold. Hvert øjeblik kom fru Bryant ind og snakkede til mig, da hun sikkert troede, jeg var ensom, men jeg forstod ikke et ord af, hvad hun sagde. Hun arbejdede i køkkenet og stak mig nogle kager. De fleste af hendes logerende var piger. Om aftenen satte de sig i stuen og snakkede. Jeg forstod ikke, hvordan de kunne forstå hinanden – det lød fuldstændigt ens for mig. Men efter kort tid kunne jeg begynde at skille ordenen ad. Jeg gjorde ikke meget for at lære det. Jeg skulle jo ikke være der ret længe. Jeg ville tilbage hjem igen. Jeg ville jo blot se landet, om det nu også var så vidunderligt, som der blev sagt – og så besøge min bror. Jeg havde fået den opfattelse, at alt herovre var anderledes, men der var ikke den store forskel fra Danmark. Folk så ligedan ud. Der var kun den forskel, at husene var bygget af træ og malet, hvorimod de i Danmark var bygget af mursten. I Jylland er landskabet mest fladt. Man kan se milevidt. I Main var der masser af bakker og skove.

Jeg ville have været ensom, hvis det ikke havde været for min bror og Frida⁴, som snakkede for mig. Frida og jeg delte

værelse og arbejdede samme sted. Hvis jeg skulle handle i en butik, sagde Frida, hvad der skulle siges for mig.

Der var en norsk lutheransk kirke i Portland, men der var ikke noget passagertog, som passede med tiderne om søndagen, og vi forstod ikke sproget godt nok til at vi kunne deltage i de engelske kirker. Derfor brugte vi vore søndage om sommeren til at gå lange ture og sidde i parkerne.

Papirmøllen havde en park på den ene side af floden med bænke, gangstier og blomsterbede, og på den anden side af floden var bomuldsværeriets park med gynger og bænke. Næsten alle gik i kirke eller søndagsskole dengang. Om aftenen ville der være kirkegang igen. Der var ikke meget andet at foretage sig. Men folk syntes glade og tilfredse.

Nu, hvor det var blevet forår 1890, havde jeg fået dårlige nyheder hjemmefra. Lille Karen Thomsen, som jeg havde passet, var død af hjernebetændelse. Det var et stort chok for mig. Den nyhed gav mig hjemve, og jeg besluttede, at jeg ville tage hjem, men jeg var nødt til at vente, til jeg havde sparet penge nok op til billetten, og det ville tage sin tid. Lønningerne var små dengang.

Kort tid derefter kom fætter Kjeld, som var på alder med Mads. Vi var ikke klar over, han ville komme over. Han havde ganske vist Mads' adresse, men kørte for

langt. I Danmark er det sådan, at når togkonduktøren tager din billet, ved du, at du skal stå af ved næste station. Så da konduktøren tog Kjelds billet i Yarmouth, tænkte han: 'Nu må jeg af ved næste station', som viste sig at være Freeport. Han måtte så blive der til næste tog tilbage til Yarmouth. Nu kunne jeg se mere lyst på tingene, for nu havde jeg Kjeld at snakke med, og han var rigtig sjov.

Da det blev sommer, tog Frida til Danmark for at besøge sin familie, hvilket gjorde mig ensom i en tid. Men alligevel, nu kunne jeg efterhånden tale lidt engelsk. Mads var blevet forlovet med Edna Bryant, vores værtindes datter. Sommetider tog de mig med, når de skulle ud. Jeg tog også med dem og Ednas mor i kirke søndag aftener. Sommeren gik, og da det blev efterår kom Frida tilbage og havde sin søster Christina med. Nu var vi fire unge danske logerende det samme sted, og vi havde det rigtigt godt sammen. Desuden var der nu adskillige danske familier i Yarmouth. De fleste af dem arbejdede på papirfabrikken.

Både Kjeld og Mads var forlovet, da vi nåede næste sommer. Kjeld var blevet forlovet med Frida. Jeg følte mig alene og ønskede at tage tilbage til Danmark for at blive der. Jeg købte en ny kuffert og en mængde tøj. Mads fik fat i en billet direkte fra Portland til Danmark via England. Jeg

tog af sted på *Thanksgiving Day* lige før middag. Kjeld, Frida og Mads ville alle tage med mig til Portland for at se jeg kom ordentligt af sted, men da de så fandt ud af, at vi ikke først skulle have middag, ombestemte de sig. De ville ikke snydes for deres *Thanksgiving* middag. Kun Mads tog med mig til damperen. Han snakkede med en mand, som viste sig at være en dansker ude vest fra. På Mads' opfordring lovede manden at holde øje med mig. Jeg ville ønske, Mads ikke havde spurgt ham. Jeg mente nok, jeg kunne klare mig selv.

Mads sprang fra borde, lige før skibet skulle sejle. Det var sidst på eftermiddagen. Det var en lille damper, et canadisk selskab, og om efteråret kan havet være meget barskt. De fleste passagerer blev søsyge og jeg følte mig også skidt tilpas hele turen til England. Da jeg lå på min køje, sagde jeg til mig selv: 'Hvorfor tager jeg egentligt af sted? Jeg har jo ikke noget hjem at tage tilbage til.' Men nu var jeg på vej. Denne gang var vi også tyve personer i hvert rum på skibet, en sammenblanding af irske, jødiske og et par danske piger ude fra vesten.

Sikke noget! Jeg havde underkøjen lige ved siden af døren. Lige ovenover var en jødisk kvinde, hvis mand hele tiden kom for at snakke med hende. Han ville så sidde på hendes køje sammen med hende, men hans fødder dinglede ned på min køje. Jeg havde sådan lyst til at kildre ham. I

den anden ende af rummet holdt de irske kvinder til. Deres mænd bragte dem noget at spise hver dag. De var for søsyge til selv at stå op. En af dem beklagede sig altid til sin mand og skældte ham ud for ikke at komme og se til hende lige så tit, som de andres mænd gjorde, og ligeledes for at han aldrig kom med noget til hende. Men hun beholdt alligevel selv hans tegnebog. En nat var der en, der skreg: 'Brand!' Alle blev rædselsslagne. Jeg sprang op på dækket, for jeg tænkte, at hvis skibet ville brænde, var der kun to ting man kunne gøre – enten drukne eller brænde op. Jeg ville hellere springe i havet, og var nærmest ligeglad, så søsyg som jeg var. Heldigvis kom branden hurtigt under kontrol, men havde dog brændt en ende af et spisebord. Ingen vidste, hvordan branden var opstået.

Det var så ensformigt ombord på båden. Jeg talte dagene, til vi ville være i England. Jeg var træt af ikke at se andet end vand og vand, dag ud og dag ind. Men endelig kunne vi se land. Alle sprang vi op på dækket. Vi var på havet et sted mellem Skotland og Irland. Og da vi lagde til ved en havn i Irland for at nogle passagerer kunne komme af, kunne vi se de afblegede og gølge marker med nogle små hytter hist og her. Der var stadig langt til Liverpool, men nu kunne vi se land hele vejen. Alle vore ejendele blev bragt op på dækket før landgang. Herfra blev de bragt ind i

toldbygningen til inspektion for at undersøge, om de indeholdte tobak, cigarer og andre ulovlige artikler. Denne inspektion generede ikke mig, for jeg havde ingen af delene. Efter den sædvanlige procedure blev vi sendt hen til emigranthotellet, for vi skulle vente to dage i Liverpool.

Vi krydsede England med tog. Nu kunne jeg forstå engelsk ret godt. Det var midt i december, og der var ikke meget andet at se end marker. Vi kørte undervejs gennem nogle tunneller og efter få timers rejse, ankom vi til Grimsby. Her kom vi ombord på en damper, hvor alle talte dansk. Jeg følte det, som om jeg var hjemme igen. Det tog kun 22 timer at krydse Vesterhavet, men det var en barsk tur. Der var kun fire passagerer – alle danskere. Vi fik serveret middag sammen med kaptajnen i hans kahyt. Dansk mad. Dejligt.

Ved ankomsten til Esbjerg blev vore kufferter undersøgt igen. Derefter fik vi tilladelse til at tage på et hotel for at få kaffe, før vi startede på togturen hjem. Fyren fra Portland, som stadig hængte på, insisterede på at betale for min. Jeg afslog og sagde, jeg selv ville betale. Værten spurgte ham, om jeg var hans kone. Hvor blev jeg flov! Efter kaffen gik han et ærinde oppe i byen.

Da vi steg på toget til Varde, fulgte fyren med. Han sagde, han ville tage med mig op til min onkel. Jeg svarede, de ikke havde plads til ham. Jeg var nødt til at finde

på en undskyldning. Hvad ville min onkel og tante ikke sig, hvis jeg troppede op med ham? Nej, jeg ville ikke lade ham tage med. Jeg kunne ikke lide ham – altid i hælene på mig. Så da toget standsede, snupede jeg min kuffert og skyndte mig at hoppe af toget, uden så meget som at sige farvel til ham. Jeg kunne i det mindste have takket ham for hjælpen med min bagage i England, men jeg følte mig lettet over at slippe væk.

Klokken var otte om aftenen, da jeg ankom til min onkels hus. Min tante var alene hjemme og i gang med at væve. Hun anede ikke jeg skulle komme. Hun kiggede op og udbrød: 'Jamen, er det ikke Maren fra Amerika!' Lidt efter kom min bror Jens ind. Han så også overrasket ud. Han arbejdede for en skomager for at lære faget, men skomageren var ikke ordentlig ved ham. I stedet for at oplære ham, fik han Jens til at løbe ærinder og andet arbejde og var altid sur på ham. Det var derfor, han var kommet hjem denne aften for at spørge onkel Jens, om han måtte sige op. Men bror Jens var bange for at spørge onkel, for han var meget striks. Da onkel så kom hjem, fortalte Jens hvordan det var fat. Onkel gav ham lov til at sige op. Der var ingen grund til at blive, hvis han ikke lærte faget. Jeg tror, det hjalp, at jeg var til stede. Jens fik det bedre efter det. Han fik også et andet arbejde.

Jeg blev hos onkel og tante til hen under jul og kom til hægterne efter at have været søsyg så længe. Jeg tog til Sønder Omme for at være hos Thomsens i julen. Det var rart at se dem igen, men jeg savnede min lille Karen, som døde kort efter jeg havde forladt Danmark. Vi havde en dejlig jul sammen. Derefter tilbragte jeg en dag sammen med Kjeld, som stadig var det samme sted. Jeg tror de nu behandlede ham bedre end før. Selvfølgelig hjalp det, at Kjeld nu var stærk og kunne arbejde meget. Derefter tog jeg over og besøgte min anden onkel og tante, hvor Marinus havde hjemme. Jeg tror han var glad for at se mig, for han grinede, hver gang jeg kiggede på ham. Han var blevet tretten og havde let til latter. Onkel Kres Paysen og tante Margrethe var gode ved ham, og jeg nød hver gang at være hos dem i nogle dage. Det var ikke længere, end vi kunne gå fra Sønder Omme til Ansager.

Jeg tog tilbage til Sønder Omme og besøgte nogle gamle venner og naboer til mine forældre, da de levede. En af naboerne, Iver Iversen, havde tre døtre. Den ældste hed Anna, en syerske. Jeg spurgte Anna, om hun kunne bruge noget hjælp, for jeg holdt af at sy og ville gerne lære at sy kjoler. Hun ville gerne lære mig op. Jeg kunne blive og arbejde der for det, der svarede til kun otte dollars for en vinter. Jeg var lykkelig, for nu havde jeg et arbejde, og jeg var glad for at være der. De var vore bed-

ste naboer, da far og mor levede. Iver og far plejede at klippe hinanden, som alle naboer gjorde dengang.

Jeg fuldendte ikke min oplæring i kjolesyning, fordi jeg blev så træt, at jeg måtte opgive det. Jeg kunne knapt nok bære symaskinen, når vi skulle rundt, så Anna måtte selv bære den. Jeg var nødt til ofte at standse op og hvile mig. Til sidst gik jeg til en doktor, som fortalte mig, at jeg led af blodmangel. Han gav mig noget medicin, som indeholdt jern og sagde til mig, jeg ikke måtte tage tilbage til Amerika, før jeg var kommet helt over det. Efter at have taget medicinen, begyndte jeg at føle mig bedre tilpas, men jeg kom ikke tilbage til syningen. Det var jeg ked af, for jeg ville gerne være skrædder.

Jeg blev hos Thomsens, indtil jeg var blevet frisk igen. Så blev Kjeld og jeg inviteret over til Ansager til min onkel og tantes anden datters bryllup. Stense, hed hun. Jeg skulle være brudepige. Det var et stort kirkebryllup. Vi fik serveret kaffe og alle former for kager, før vi gik til kirke.

Min onkel var ejer af et stort stykke land, som senere blev delt mellem hans børn, så hver kunne få en pænt stor gård ud af det. Ellen, den ældste, var gift og havde bygget et hus og en lade på sit stykke, og de andre børn fik senere deres andel. Onkel var smed. Han fremstillede også mursten, som han brændte i sin store udendørs ovn,

hvorefter de blev solgt. Han havde en stor lergrav på sin gård. Onkel havde fem børn – det samme som i vor familie. Det var Ellen, Stense, Peder, Maren og Kjeld, den yngste, som var ham, der var hos Mads i Amerika. Onkel og tante ville gerne have, han skulle komme hjem, nu hvor de var kommet op i årene.

Dagen efter brylluppet tog Kjeld og jeg tilbage til Sønder Omme. Han til sit hjem og jeg til Thomsens. Men jeg havde fået breve fra Mads i Amerika, hvor han opfordrede mig til at komme tilbage igen. Han fortalte, at mesteren, jeg havde arbejdet for derovre, gerne ville have mig tilbage til vævearbejde.

I mellemtiden, mens jeg havde tilbragte vinteren i Danmark, var både min bror Mads og fætter Kjeld blevet gift. Jeg mente, de i det mindste kunne have ventet, til jeg var kommet tilbage. Det stod for mig som en drøm, at jeg nogensinde havde været i Amerika. Jeg begyndte mere og mere at tænke på at tage tilbage til Amerika, hvor jeg nu havde familie og venner. Det var svært at beslutte, hvad jeg skulle gøre, for jeg holdt af begge stederne. Jeg havde lyst til at servere på et hotel eller en kro, men jeg kunne ikke få held med at finde sådan et arbejde – om vinteren, i det mindste. Jeg kunne ikke blive skrædder, da jeg ikke kunne forliges med at sidde ned hele dagen. Der skulle ske noget. Men jeg havde dog lært nok til at jeg kunne sy mit

eget tøj. Det var trods alt en hjælp. Da jeg jo ikke havde noget rigtigt hjem, besluttede jeg at tage tilbage til foråret. Jeg forsøgte at få min kusine Dorthea til at tage med, men hendes søster mente, hun heller måtte lade være. Hvis mine forældre havde levet, tror jeg aldrig, jeg nogensinde ville have forladt Danmark.

Jeg købte min billet til Amerika af den samme agent, som jeg havde købt den første billet hos. Han var kun agent for German-Hamburg linien. Ellers ville jeg hellere have foretrukket en engelsk damper. Jens tog med mig tilbage til Sønder Omme for at besøge Kjeld. Den sidste aften i Sønder Omme sad vi alle tre sammen ved bordet. Der blev ikke sagt meget. Vi tænkte alle på, at måske var dette den sidste gang vi nogensinde ville være sammen. De ønskede ikke, jeg skulle tage til Amerika, og tårer begyndte at trille ned ad deres kinder. Stakkels drenge. Det var værre for dem end for mig, for jeg havde så mange andre ting at tænke på. Det er altid værst for de, der må blive tilbage.

Mine rejsefæller og jeg overnattede på et emigrant hotel i Hamborg. Vi gik ombord næste dag, men det var en helt anden damper, end den jeg rejste over med den første gang. Alle vi unge piger blev anbragt i et stort rum under dæk. Senge hele vejen rundt ude i siden og et stort spise-

bord i midten af rummet. Der var alle slags nationaliteter. Christina og jeg var de eneste danskere.

Vi skulle heller ikke selv vaske op, så der var dog sket nogen forbedringer i løbet af to et halvt år. De unge mænd blev anbragt på dækket under os sammen med ægtepar og børn, og der var der trængsel. Vi havde fint vejr og ikke megen blæst på turen.

Den lange sejlads var ved at være overstået. Vi kunne se Frihedsgudinden og New Yorks lys. Denne gang måtte jeg selv finde vej til Yarmouth. Jeg kunne nok engelsk til at klare mig, og jeg havde mere rejseerfaring. Vi kom med en færge til Fall River båden. Jeg holdt godt øje med min bagage og min tegnebog, for jeg havde ikke flere penge end lige nok til at komme hjem.

Endelig kom jeg på toget til Boston. Så begyndte jeg at ængstes for, hvad jeg kunne stille op, når jeg kom dertil, for jeg vidste fra tidligere, at der ikke kørte noget passagertog om søndagen. Hvis jeg måtte blive i Boston til om mandagen, ville det være forfærdeligt. Jeg kendte jo ingen i Boston, og hvor kunne jeg finde et hotel? Men jeg bekymrede mig unødigt. Da toget rullede ind på South Station spurgte jeg overportøren, som allerede havde sat min kuffert ned, hvordan jeg kom videre til Portland. Han tog mig med ind i venteværelset og sagde så: 'Vent her til jeg kalder'. Jeg var helt alene i det store venteværelse og spekulerede på, hvor længe jeg mon

måtte vente.

Snart efter kom den flinke overportør efter mig. Han havde allerede en taxa (dro-sche) klar til mig med min kuffert. Taxaen kørte mig til North Station og chaufføren så til, at jeg fik min billet til Portland og kom med det rigtige tog. Det var virkelig pænt gjort af ham. Nu var jeg på vej. Kom nærmere og nærmere hjem. Endelig nåede jeg til Yarmouth Junction (station to km udenfor Yarmouth, red.). Jeg spurgte efter en taxa, der kunne køre mig til Yarmouth. Stationsforstanderen fortalte mig, at der ikke kørte taxaer om søndagen, så der var ikke andet at gøre end at gå.

Jeg kunne se Yarmouth papirmøllens skor-stene. Det var det, jeg skulle sigte efter. Jeg kunne kun se en vej, der ledte væk fra stationen, og den gik i den forkerte ret-ning. Det bedste jeg kunne gøre, forekom det mig, var at gå på jernbanesporet på broen tilbage over floden og derfra ud over markerne. Jeg tog min kuffert og startede hen ad sporet. Da jeg kom til broen over floden, var der kun sveller, som lå langt fra hinanden og så langt ned til vandet, at det gjorde mig svimmel at kigge ned, men jeg var nødt til at komme over. Jeg kravlede over med min kuffert. Hvis et tog var kommet, var det sket med mig, men jeg regnede ikke med det ville ske, da jeg lige var kommet over broen med et.

Hvis nogen havde set mig, ville de have

leet, men jeg så ingen. Jeg var glad og lettet, da jeg var kommet sikkert over på den anden side af floden, og jeg forlod sporene og styrede lige mod papirmøllens høje skorstene på den anden side af markerne. Der var pletter af sne på jorden. Det var den 6. maj 1892, anden gang jeg kom til Yarmouth.

Da jeg drejede fra Main Street ind til pensionatet, så Mads mig. Han kom mig i møde og tog min kuffert. Han sagde, han ikke ventet mig de første par dage. Hvor var jeg dog glad for at være tilbage og kunne falde til ro og se mine gamle venner igen! Mads og Edna boede hos hendes familie. Kjeld og Frida boede for sig selv, og hendes søster, Christina, arbejdede i Westbrook. Jeg kom tilbage på væveriet igen, men havde ikke noget ønske om at blive der i længere tid.

To unge mænd fra Strellev var ankommet til Yarmouth på en anden damper tre dage før mig. De fik arbejde på papirmøllen og indlogerede sig hos en norsk familie i den anden ende af byen. Jeg mødte dem første gang en søndag hos fætter Kjeld. Den ene hed Claus Borg og den anden Christian Christensen⁵. Vi var nu en hel del danskere i Yarmouth.

Kort tid efter forlod min svigerindes forældre, Martha og George Bryant, pensionatet og købte deres eget sted. Andre overtog pensionatet. Vi brød os ikke om

de nye ejere og maden var heller ikke god. Jeg flyttede ind hos Mads og Edna, da de nu havde deres eget hjem.

Vi plejede at mødes med de andre danskere hos fætter Kjeld og i parken om søndagen. Den lutheranske norske kirke i Portland lå for lang væk for os at tage dertil, så præsten kom til Yarmouth en gang om måneden for at prædike for de skandinaverne, som var her. Der var sædvanligvis fuldt hus. Efter gudstjenesten fik vi kaffe og hyggede os. Vi så altid frem til denne begivenhed. Det var der, jeg lærte hr. Christensen at kende. Han plejede at følge mig hjem og så begyndte han at komme oftere og besøge mig. Snart blev vi forlovede. Min fætter Kjeld og hans kone Frida var nu taget tilbage til Danmark for at blive der. De fik et stort stykke jord af hans far. Det byggede de hus på og gik i gang med at opbygge en gård på heden. De havde begge haft hjemve og været ivrige efter at komme hjem igen.

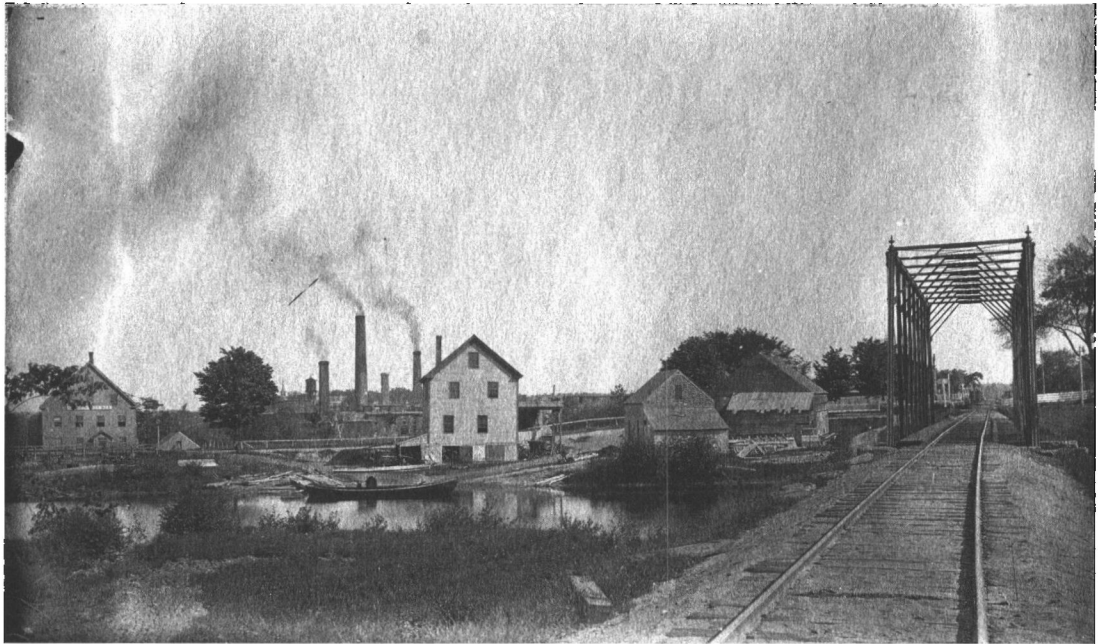
Jeg havde købt mig en ny symaskine og havde travlt med at sy om aftenen, lavede quilts og noget af mit eget tøj. Ednas mor, Martha, lavede en marineblå serge-kjole med hvid vest til mig. Jeg var meget stolt af den, og skrædderen syede min brudekjole af flødefarvet serge med hvide silke borter og hvide perleknapper og desuden en lilla kjole med silke borter. Jeg syntes, jeg var ret godt udstyret.

Jeg sagde op på væveriet og ville aldrig

sætte mine ben der igen. Vi blev gift i min brors hus den 3. juli 1894, med kun nogle få venner til stede. Vi fik den norske præst, pastor Storby fra Portland, til at komme ud for at forestå vielsen. Den efterfølgende dag, den 4. juli, fejrede vi ved at få fat i en vogn og tage til Falmouth til en kirke-picnic. Det var vores *honeymoon*. Dagen efter fik vi sendt et stort læs møbler ud fra Portland. Så fik vi travlt med at pakke ud. Vi havde fået en dejlig treværelses lejlighed. Lønningerne var små dengang. Min mand fik \$ 1,25 om dagen for en ti-timers arbejdsdag, seks dage om ugen, men priserne passede til dem. Et

ton kul for \$ 4,25. \$ 3,20 for en tønde mel. To pund oksekød for \$ 0,25. 12 cents for et dusin æg. Men tøj var ret dyrt. Alt i alt klarede vi os for hans løn og var tilfredse. Jeg havde den bedste ægtemand af verden.

Nogle unge mennesker kunne dukke op om aftenen og spille kort med os. Christians venner, Claus Borg og Thomas, kom ofte om søndagen, men de drog senere vest på og slog sig til sidst ned i Californien. En dansk familie flyttede til Canada. Flere og flere flyttede andre steder hen. Det var som om, man ikke blev længe i Yarmouth.

Jernbanebroen over Royal River ved Yarmouth, cirka 1890

Nu fik danskerne bygget deres egen kirke i Falmouth og fik en dansk præst, så vi ikke var nødt til at tage til den norske kirke. Men det var stadig et pænt stykke vej for os. Der var ingen sporvogne dengang. Vi kunne kun komme af sted, hvis vi kunne køre med nogle af vore venner. Det hændte, vi gik i kirke i Yarmouth, men vi kunne ikke forstå det hele endnu, da prædikenen blev holdt på engelsk.

Da Einar var næsten tre år gammel, fik vi endnu en lille pige. Vi gav hende navnet Thora. Marie var nu seks år og gik i skole. Jeg kunne snart ikke vente til foråret, hvor vi skulle på vores længe ventede tur til Danmark. Jeg kunne få det meste arbejde gjort om aftenen, mens den lille sov. Ofte sad jeg oppe og syede til klokken to om natten, når Christian kom hjem fra arbejde. Papirmøllen var nu gået over til otte timers tre-holds-skift, der skiftede hver tredje uge. Det kunne vi meget bedre lide, for det gav Christian mere tid derhjemme. Christian havde ikke været hjemme og gense sin familie, siden han var kommet herover ti år før. Han glædede sig til at se dem igen, og jeg havde aldrig mødt hans familie og var spændt på at lære dem at kende. Papirmøllen gav Christian fri i tre måneder. Han kunne så komme tilbage til sit job, og husværten lod os have gratis leje, mens vi ville være væk. Vi tog af sted i midten af maj 1902. Thora var kun elleve

måneder gammel. Under et år, var prisen for en returbillet kun tre dollars. Marie og Einar måtte vi betale halv pris for.

Dette var min anden rejse til Danmark på tolv år. Jeg havde Thora på armen og hun var helt i hvidt. Kaptajnen sagde til mig: 'Det er ikke nemt at holde det hvidt ombord på en båd'. Jeg svarede ham, at det havde jeg fundet ud af. Vi ankom til Esbjerg, fik vores bagage undersøgt og gik derefter hen til et hotel, hvor vi lejede et værelse. Her kunne vi få os vasket og skifte tøj og fik frokost serveret på værelset. Der stod en kande vand på bordet. Børnene var meget tørstige. De drak af den. Det gjorde vi ikke og den lille fik heller ikke noget, da hun havde sin flaske. Derefter tog vi hen til stationen, tog toget til Ølgod og ankom sidst på eftermiddagen. Nu var vi næsten hjemme.

Tingene så velkendte ud, men vi havde endnu tre kilometer at gå (til Strellev, red.). Jeg trak den lille, Christian bar Einar det meste af vejen, for han var kun knapt fire år gammel. Marie var syv. Hun gik selv hele vejen.

Min mands familie⁶ vidste, vi ville komme, men havde ikke ventet os allerede. Dog kiggede de efter os hver dag. Vi var et godt stykke derfra, da de opdagede os. Christians far kom os i møde. Han ville hjælpe med at bære børnene. Da vi kom hen til huset, stod hans mor, hans søster Inger og bror Holger og tog imod os. Der

var tårer i hans mors øjne, da hun genså sin ældste søn, som hun ikke havde set i ti år. De serverede alt det bedste for os.

Efter aftensmaden tog Christian og hans far ind til stationen i Ølgod efter vores bagage. Hvor var det godt at falde til ro efter den lange rejse, men næste morgen havde Marie og Einar fået udslæt over det hele. De kradsede sig, for det kløede sådan. Vi kunne ikke forstå, hvad det kunne være.

Vi ventede et par dage, men det blev værre. Så tog Christian dem med til doktoren, som sagde, det var på grund af andet vand. Så kom vi i tanke om, at de havde drukket det vand på hotellet i Esbjerg. Måske kunne det være årsagen. Den lille havde ikke fået noget af det, og hun havde ikke fået udslæt som de to andre. Doktoren gav dem noget salve, som de skulle gnides ind i hver aften efter et bad.

Der gik tre uger, inden de kom over det. Det ødelagde noget af vores ophold, da vi ikke kunne tage dem med os, når vi skulle ud - og vi fik mange invitationer. Vi tog i kirke og overlod børnene til bedstemor, men vi var ikke glade for at gøre det, for hun havde dårligt ben og var nødt til at gå med stok. Hun var så kær. Jeg holdt af hende og hele min mands familie.

Da min yngste bror Marinus hørte, at vi var kommet hjem, kom han over på sin cykel og besøgte os næsten hver søndag. Min onkel og tante, som havde opdraget

ham, var begge døde, og Marinus havde fået lært skomagerfaget og havde en lille forretning i Siig i nærheden af onkel og tante (Kongholm), hvor Jens boede, men Jens var ikke hjemme den sommer. Han havde fået arbejde i Slesvig-Holsten, og bror Kjeld arbejdede med brobygning i Roskilde. Det var for besværligt for os at besøge dem med børnene, så vi fik arrangeret det med tante og onkel, at vi alle kunne mødes hos dem. Vi planlagde en søndag snart efter og skrev til Kjeld og Jens om at komme, hvis det var muligt for dem at få fri fra arbejde. Det var en lang rejse for dem begge.

Marie og Einar var nu kommet helt over udslættet og havde det godt igen, så vi kunne tage dem med os. Jeg var meget spændt på at gense mine brødre, da jeg nu ikke havde set dem i ti år. De var nu unge mænd og ude at klare sig selv. Dagen kom, da vi endelig skulle møde dem. Vi skulle tage af sted tidligt om morgenen. Det så ud til at blive en dårlig dag, da det regnede slemt. Bedstefar gik af og til udenfor for at se på himlen, om ikke det ville klare op. Vi havde bedt til at få godt vejr, men det hjalp ikke. Vi var nødt til at tage af sted alligevel. Bedstefar og bedstemor tog med. De kendte min onkel og tante, fordi bedstefar havde en søster, som boede nabo til dem. Så kunne vi besøge begge.

Postkort sendt 1907

Bedstefar fik sit hestespand og sin vogn gjort klar. Vi udstyrede os alle med sjaler og paraplyer over os, men Marie og jeg fik vore hatte ødelagt. Der var lang vej og det styrtede ned hele vejen. Vi ankom omkring klokken elleve og lignede druknede mus. Marinus og Jens var der til at tage imod os. Kjeld var endnu ikke ankommet. Min tante havde dækket et langt bord til os. Vi var en stor flok at have til middag. Mine to kusiner, Maren og Abolina, var hjemme for at hjælpe deres mor på dagen. Da vi skulle til at sætte os, kom Kjeld. Jeg havde været så bange for, at han ikke skulle komme. Ih, sikke en flot fyr, han var

blevet. Det var de alle, for den sags skyld. Det første han sagde, var: 'Søster, kan du huske, hvad du lovede os, sidste gang du forlod Danmark? Du sagde, du ville komme tilbage og tage Mads med'. Jeg svarede: 'Ja, det er let at love noget, men sommetider svært at holde løftet'. Kjeld var 27 år og forlovet. Vielsen skulle foregå til efteråret. Han ville gerne, at vi kunne blive så længe, at vi kunne være med til brylluppet. Det kunne vi ikke love ham, da vi var nødt til at være tilbage i august. Vi havde så meget at snakke om i den alt for korte tid, da Kjeld var nødt til at tage af sted igen klokken tre om efter-

middagen. Det var næsten ikke besværet værd, at tage den lange vej for kun at være sammen med os i tre timer. Han havde rejst hele natten, både med tog og færge, og skulle nu gøre det samme den kommende nat. To nætter uden søvn, og så skulle han på arbejde den følgende dag. Jeg måtte sige, det var noget af et offer for bare at se os i så kort tid. Vi fulgte ham lidt på vej, da han skulle tilbage til stationen. Vi havde tårer i øjnene, da vi skiltes. Det kunne være sidste gang, vi ville se hinanden.

Vi havde det fint med at være i Danmark, men det var alt for kort. Vi skulle mange andre steder. Christian havde flere onkler og tanter, som vi skulle besøge. Der var en lang tur mere, som vi skulle nå. Det var til Ansager, hvor fætter Kjeld og Frida boede. Vi havde ikke set dem i ti år.

Nu nærmede vi os enden på vores ferieophold. Vi havde haft travlt med at besøge vore familier og deltage i middage, som naboer og venner havde inviteret til. Nu måtte jeg skrive til Kjeld og Jens for at fortælle dem, at vi skulle tilbage til Amerika med start fra Esbjerg med kurs mod England den 13. august klokken 6 sidst på dagen. Vi havde kun haft én chance for at se dem, da de boede så langt borte. Jens skrev tilbage, at han havde prøvet alt det han kunne, for at få én til at overtage hans plads, så han kunne tage tilbage sammen

med os. Men desværre kunne han ikke finde nogen til at overtage pladsen, så han måtte blive året ud.

Det var hårdt ved de gamle, da vi tog af sted. De havde regnet med, vi ville blive og overtage gården, men Christian havde været væk fra landbruget så længe, at han ikke brød sig om at tage det op igen. Bedstefar og bedstemor tog med os til stationen. De var nogle kære gamle mennesker. Det var hårdt for Christian at sige farvel til dem.

Det første vi gjorde, da vi endelig kom tilbage til Yarmouth, var at gå hen til Mads' og Edna's hus for at få nøglen til vort eget, og derefter hjem. Hjem – det lød godt. Lige så snart vi var kommet indenfor, kom vor gode nabo med mælk til børnene. Jeg tror børnene også var glade for at være hjemme igen, selv om Einar i lang tid efter ikke ville have, at jeg talte engelsk til ham. Hver gang jeg sagde noget på engelsk, slog han mig og sagde: 'Lad være med at snakke sådan, Mamma.' Han havde jo ikke hørt andet end dansk hele sommeren. Han havde været så godt tilpas med det og haft det alt for godt derovre. Både Marie og Einar talte bedre dansk end engelsk, fordi vi talte det derhjemme, men efter de var begyndt i skolen, syntes vi, det var bedst, vi alle talte engelsk. Så ville de få det lettere i skolen, og desuden behøvede Christian og jeg også mere øvelse i det engelske sprog.

Christian fik sit gamle job tilbage på møl-
len og Marie startede i skolen igen på sit
tredje år.

Vi var alle glade og vinteren svandt hur-
tigt. Da det blev forår, kom bror Jens fra
Danmark over. Vi var glade for at se ham
igen. Han logerede sig ind hos Mads og
Edna, da de ikke havde nogen børn, og
Jens fik arbejde forskellige steder, indtil
han havde fået lært at tale engelsk. Hans
svigerinde, Edna, kunne ikke tale dansk,
selv om hun havde været i Danmark på
besøg sammen med Mads. Jeg tror hun
forstod en smule, men hun talte det aldrig.
Hun var en amerikansk pige, og vi var
meget glade for hende. Da vi og Mads og
Edna boede tæt på hinanden, gik Jens
frem og tilbage mellem os. Det var dejligt
at have ham herovre. Han havde ikke lyst
til at arbejde på møllerne. Efter han havde
været her et år, kom Maren, en pige han
kendte fra Danmark over til nogle af hen-
des venner i New Jersey. Hun brød sig ik-
ke om at være i New Jersey, så Jens fik
hende til at komme til Yarmouth. Hun var
den ældste af tolv børn.

Vi fandt et arbejde til hende i en privat
skole på den anden side af vejen. Den blev
drevet af to damer. Der var tre lærere på
skolen, en fransk, en tysk og en engelsk.
Derudover en kok og hendes dreng. Jens'
veninde, Maren, hjalp til i køkkenet. Næ-
sten hver dag efter arbejdstid kom hun
over til os og vi fik kaffe sammen.

Jens forlod Yarmouth for at tage til Cali-
fornien. Vi var alle kede af, at han ville af
sted, men han ville gerne starte noget for
sig selv i stedet for at arbejde for andre.
Kort tid efter forlod Maren sin plads på
skolen og fik et arbejde i Portland og se-
nere et i Westbrook. Herefter så vi ikke
meget til hende.

Da der var gået fire år kom Jens tilbage fra
Californien for at gifte sig med sin pige.
De tog hjem til hendes familie i Danmark
for at blive viet. Da bryllupsdagen var ble-
vet fastlagt, sendte de en invitation til
Mads. De havde ikke forventet, han ville
komme, men han besluttede sig for at
overraske dem. Han gjorde sig rejseklar i
en fart og tog af sted alene. Edna tog ikke
med ham. Han ankom lige et par dage før
brylluppet. Da han steg af toget på station-
nen i Siig, mødte Marinus ham, da han
boede nær ved stationen. Da de stod og
snakkede på perronen, kom Jens forbi på
sin cykel. Han bemærkede en person, som
snakkede med Marinus, én som virkede
svagt bekendt. Han stoppede, stod bom-
stille, kiggede og kiggede. Jamen, det var
virkeligt Mads. Han var blevet meget
overrasket. Mads tog med ham til Marens
hjem, hvor de boede. Mads vil også over-
raske hende, men hun genkendte ham, så
snart hun så ham.

I det tidlige efterår kom de alle tilbage.
Marinus solgte sin butik og kom sammen
med dem, og ligeledes Marens yngre sø-

ster, Christina, så de var en hel flok. De havde det sjovt på turen over. Vi var spændte på at se Marinus igen, da vi ikke havde set ham i fire år. Jeg havde travlt med at gøre klar til dem, for de skulle bo hos os det meste af tiden.

I løbet af få dage var de alle på vej videre mod Californien. Nu var fire af os fem børn i Amerika. Kjeld var den eneste, som blev hjemme. Hans kone ville ikke væk fra Danmark. Mads og jeg, vi, de to ældste, blev i Maine. De to yngste blev i Californien, knapt 5 tusinde kilometer borte. Marinus startede i samme erhverv, som han havde haft i Danmark, og åbnede en skobutik. Jens startede en frugtplantage. Han arbejdede hårdt alene derude i de fire år for at skabe et hjem til sin brud.

I foråret 1915 tog min yngste bror, Marinus, som boede i Reedley, Californien, til verdensudstillingen i San Francisco. Derfra fortsatte han videre østpå for at besøge os. Det var nu seks år siden, vi sidst havde set ham. Han blev hos os et stykke tid og hjalp os med at flytte til vort nye hjem – det første sted vi selv ejede. Efter nogle få uger hos os, tog han på besøg i 'det gamle land'.

Marinus kom tilbage fra Danmark i november, og havde en veninde med sig, som han senere giftede sig med. Marie, vor ældste datter, var kommet tilbage fra sit sommerjob på Chebeage Island. Hun

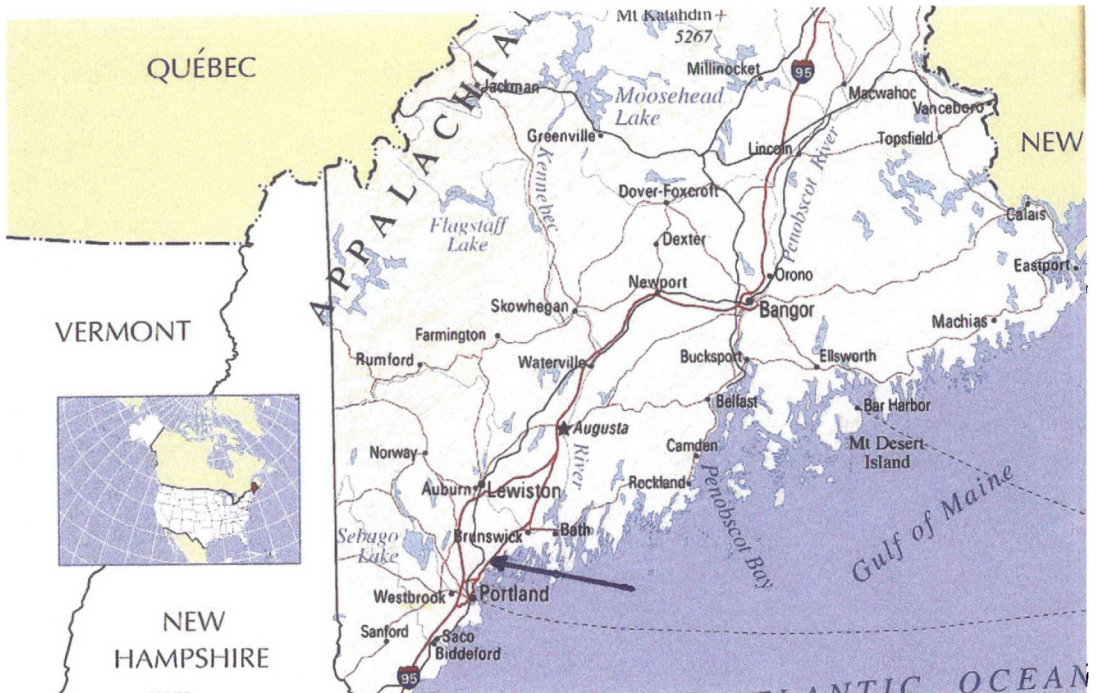
var nu forlovet med en ung mand, som hun var kommet sammen med i nogen tid. Vi havde meget selskabelighed, mens de var her, især om søndagen. Midt i december tog Marinus og hans pige til Californien. Næste forår blev Einar færdig på *high school*. Han var en dygtigt elev i skolen og skulle have læst videre, men vi havde ikke midlerne til at sende ham videre på *college*. Han fik i stedet et job på en lystgård i Canton, Massachusetts.

Efter sommeren havde Marie og jeg travlt med at gøre klar til hendes bryllup, som skulle stå den 25. september. Det skulle være et stille hjemmebryllup med kun de nærmeste. Jeg var ked af at skulle slippe Marie. De skulle bo hos hendes mands familie. Det var prægtige mennesker, som vi kun syntes godt om. De boede kun 9 km borte, men den eneste måde vi kunne komme derud, var med hestevogn, da der ikke var mange, der dengang havde egen bil. Da vi ikke selv havde hest, var vi nødt til at leje et forspand, hver gang vi ville af sted, men de kom hjem, så ofte de kunne. En dag kom hun alene i hestevogn. Hun havde aldrig kørt sådan én før. Jeg blev meget forbavset, da jeg så hende. Hendes svigerforældre havde en stor gård. De havde ladet hende tage en af hestene, som de mente var den sikreste for hende at køre. Hun var så stolt over, hun selv kunne køre, for så kunne hun komme oftere. Da hun tog tilbage, stod jeg og kiggede efter

hende og håbede, der ikke ville ske hende noget på vejen hjem. Det var sidste gang de lod hende få hesten, for inden hun nåede hjem, sparkede hesten op i seletøjet. Marie sprang ned. Heldigvis var hun ud for en gårdbygning. Manden der kom ud og spurgte, om hun var kommet noget til. Han fik hold på hesten og tøjlerne og fik det hele redt ud. Hun kom på vognen igen. Da hun kom tilbage, spurgte fru Allen, hendes svigermor: 'Hvad er der galt? Du ser helt bleg ud'. Marie sagde ikke noget. Til sidst måtte hun dog fortælle, hvad der var sket, men hun vidste, de så ikke

ville lade hende tage hesten igen.

Nu havde vi kun Thora tilbage hjemme, og hun gik på *high school*. Tiden gik så stærkt. Vi havde travlt. Vi fik bygget en ny veranda og fik huset malet. Jeg lavede alt indvendigt malerarbejde. Jeg havde altid holdt af at male. Om sommeren havde vi en stor køkkenhave med et ret stort jordbærbed. Jeg plukkede jordbærerne og sendte dem ind til butikken. Det var rart, når jeg kunne tjene noget til hjælp til betalingen af vort hjem. Christian sled også i det. Ud over arbejdet på møllen huggede

han selv sit brænde om vinteren. Det var så dyrt pr. favn på roden. Så fik han det slæbt hjem. Savede det op og kløvet. Jeg slæbte det ind og stablede det pænt op, når Christian ikke var hjemme, for han syntes ikke jeg skulle gøre det hårde arbejde.

I 1918 tog Einar på Main universitetet og blev indrulleret i *Students Training Corps*. Efter tre måneder var de klar til at blive sendt til Camp Devens, men så sluttede krigen. Hvor var vi alle glade for, at han slap for at skulle af sted, og at krigen nu var ovre.

Marie kom en dag hjem for at have en dag samme med os. Jeg ville gerne have hende med til hønsehuset for at fodre hønsene og vise hende, hvor tamme de var blevet. Jeg tog en håndfuld korn og lod hønsene spise af hånden. Jeg fodrede løs uden at kigge mig tilbage og snakkede samtidigt til Marie, som jeg regnede med var lige bag mig. Da jeg vendte mig om, var hun der ikke, og det undrede mig. Da jeg kom ud af hønsehuset, var hun nået næsten hen til huset. Hun var åbenbart ikke interesseret, og det lignede hende ikke. Hun havde andet at tænke på. Jeg vidste hun var bekymret, for hun ventede barn til maj og naturligvis var hun bange for, hun ikke ville komme over det, da hendes helbred ikke var for godt.

En meget kold aften sidst på vinteren, kom hun og Ernest hjem på en hestetrasket kane. Ernest havde sin pelsfrakke på

og Marie havde sin svigerfars på. Det var en kold kanetur, men hun ville gøre alt for bare at komme hjem til mor og far. Da det var ved at være tid til at tage tilbage, gik Ernest ud for at tage dækkenet af hesten og ventede på, hun skulle komme. Jeg tænkte hun aldrig ville få sin frakke og oversko på – hun blev ved med at snakke og snakke. Der var så meget hun ville have sagt. Hun var ked af at skulle tage afsked. Jeg sagde til hende, at hun hellere måtte komme af sted, da Ernest stod ude i kulden og ventede. Jeg kunne ikke vide, det var sidste gang hun var hjemme. Et par uger før dette, havde hun og jeg været i Portland på lægebesøg. Hele vejen ind snakkede hun dansk. Vi havde lært hende dansk, da hun var lille, men efter børnene var begyndt at gå i skole, talte vi alle engelsk hjemme. Men af en eller anden grund blev hun ved med at tale dansk den dag. Jeg tænkte på det den dag og har spekuleret på det mange gange siden. Gud i himlen ved, hvad der ligger foran os og prøver at sige os, men vi forstår det ikke i tide. Da vi krydsede gaden, greb hun pludselig min arm, da der kom en bil. Jeg følte da, hvor mange gange havde jeg ikke fulgt mine børn sikkert over gaden, nu hjalp de mig. Jeg måtte være ved at blive gammel, tænkte jeg, skønt jeg da var 47 år og Marie 23.

En tid senere fik vi en telefonbesked, at hun var kommet på hospitalet, og at hun

gerne ville have, jeg kom ind. Jeg tog af sted og hendes mand var der også – vi ventede – fødslen skulle foregå ved kejsersnit. Jeg var bekymret. Da hun vågnede op efter bedøvelsen, sagde hun, det var blevet en pige, og at hun ville kalde hende Marian efter mig. Ernest tog derind næste dag, og jeg ventede til dagen efter. Men hver gang jeg besøgte hende, blev jeg nedslået. Det så ud, som om hun fik det dårligere i stedet for bedre. Den sidste dag jeg så hende, sad jeg ved hendes seng og holdt hendes hånd. Marie døde den 6. maj 1919, efter afslutningen på første verdenskrig.

I juni samme år blev Thora, den yngste af vore tre, færdig på *high school*. Vi var med til afslutningen; hun havde fået æren af at holde elevtalen. Efter sin eksamen underviste hun på en skole i Freeport et år. Sommeren efter tog hun til Chebeague Island som servitrice på Orchard Cottage, hvor Marie havde arbejdet om sommeren. Einar underviste i Caratunk det år og året efter.

Den 2. august 1921 blev Einar og Hulda gift. Hun var datter af min fætter Kjeld og Frida (som var kommet tilbage til Maine fra Danmark), som på det tidspunkt boede i Westbrook, før de flyttede til Oregon. Thora kom hjem til brylluppet og måtte tilbage til Chebeague Island næste morgen. Det var et hjemme-bryllup. Kun de nærmeste slægtninge var med. Næste morgen

tog de på en uges hvedebrødsdage i Caratunk, hvor han underviste. Min bror Mads havde bil, så han og hans kone Edna kørte dem derop. Jeg tog også med, da jeg gerne ville se stedet.

Tidligt på foråret kom Hulda hjem for at bo hos os. Hun ventede sig. Barnet blev født dagen efter *Memorial Day* (31/5, red.). De gav hende navnet Sylvia Marie, en sød lille pige. Nu begyndte det at summe af travlhed; Einar var ivrig efter at komme hjem for at se sin lille datter, men han var nødt til at vente til hans skole lukkede, og det skete ikke før juli, da de havde en lang ferie midt på vinteren.

Thora kom hjem fra Portland, hvor hun var i huset, og så skulle vi til at gøre klar til hendes bryllup den 20. juni. Hun var forlovet med Sidney Hamilton fra Chebeague Island. Igen, for tredje og sidste gang, skulle jeg pynte op i stuen. Alle vore tre børn var blevet gift i den stue. Beskedne hjemme-bryllupper. Efter brylluppet tog de på bryllupsrejse i en hytte ved Sebago Lake, hvorefter de slog sig ned i Portland. Han var tømmer.

Nu var vi alene, men vi havde nok at se til. På søndage kunne vi gå i kirke, tage en lang spadseretur eller besøge vore venner, og så havde vi Mads og Edna – de boede tæt ved – vi gik ind og ud hos hinanden. Edna var en dejlig svigerinde. Hun var ikke særlig stærk og måtte igennem flere operationer for knogletuberkulose.

Omkring den tide var Thora på hospitalet for at føde. Det var fødsel ved kejsersnit som hendes søster, og jeg ude af mig selv af angst for, at jeg skulle miste hende lige som Marie. Thora var ikke så stæk dengang, men hun kom over det. Hun fik en dejlig lille pige, og gav hende navnet Marie efter sin søster, men havde hende kun i kort tid. De mistede hende, da hun var seks uger gammel. Det var et hårdt slag for Thora – de fik aldrig flere børn.

Et år til jul spillede jeg julemand. Christian arbejdede den aften, så jeg var alene. Jeg klædte mig ud i Christians frakke og bukser og brugte vat som skæg. Da jeg kom ind med julegaverne, prøvede jeg at snakke som en mand. Sylvia var da tre år gammel og genkendte mig ikke og begyndte at græde. Faktisk tror jeg heller ikke Einar og Hulda genkendte mig i starten. Jeg kunne ikke lade være med at grine, og det afslørede mig. Gloria forstod ikke noget af det. Hun var knapt to år gammel.

Min bror Kjeld i Danmark og Jens og Marinus i Californien hørte vi kun fra cirka to gange om året. Vi var alle optaget af vore familier og hjem. Hver havde sit, og de var så langt borte, at vi ikke havde meget at skrive sammen om. Min bror Mads boede tæt ved, og han var flink til at komme, når jeg havde det dårligt. Han følte sig ensom efter hans kone Edna var død. Han gik meget op i frimurerlogen, som han tilhør-

te.

I sommeren 1936 kom min bror Jens og hans kone Maren fra Californien for at besøge os. Det var dejligt at se dem igen efter 27 års adskillelse. Deres tre børn var nu voksne. De boede en tid hos Mads og en tid hos os. Der var så meget at snakke om. Under opholdet her tog de også en tur til Danmark for at besøge deres familier derovre. Mens de var der, opsporede Jens vort gamle hjem. Huset var væk. Det var brændt. Den yndige lille have ved siden af huset med træer, buske og blomster var borte – alt jævnet med jorden.

Efter de havde besøgt deres familie og vores bror Kjeld og hans familie i Roskilde, tog de tilbage til Amerika i midten af september. De blev hos os i nogle få dage igen, inden de startede på hjemturen tilbage til deres børn og hjem i Californien. Det var så trist at se dem tage af sted, da det kunne være, vi aldrig ville se dem igen. Vi ville aldrig ville være i stand til at besøge dem.

Mit helbred var ikke godt, og min mand, som altid havde været stærk og sund, begyndte at skrante. Det bekymrede mig, for jeg vidste ikke, hvad vi skulle gøre, hvis han også blev dårlig. Han klarede det fint, mens familien var her, skønt han ikke fik megen søvn.

Da bror Jens og Maren tog af sted, gik Christian og jeg med dem til bussen for at følge dem på vej. Bare en kort tur. På ve-

jen tilbage var jeg ikke klar over, at det var den sidste gåtur, vi ville have sammen. Da vi kom hjem bemærkede jeg, at han var stille. Han var dårligere, end jeg var klar over. Han lagde sig på sofaen og sagde: 'Åh, bare jeg dog kunne blive liggende her'. Jeg svarede: 'Du skal ikke tage på arbejde i aften. Jeg tager hen på møllen og fortæller dem, at du er syg og ikke kan komme på arbejde'. Men det ville han ikke have, jeg skulle gøre. 'Jeg er nødt til at tage af sted. Der er ikke andre til at tage over', sagde han. Jeg lavede hans madpakke, men han tog af sted uden at få aftensmad. Jeg havde det skidt ved at se ham gå og kunne ikke forstå, hvordan han kunne. Da han kom hjem om morgenen, gik han direkte i seng. Jeg ville have fat i lægen, men det syntes han ikke, der var brug for, men jeg sendte bud efter lægen alligevel. Da lægen kom, sagde han, at det bedste Christian kunne gøre, var, at blive indlagt på hospitalet. Lægen ville tage ham med næste dag.

Det var for ensomt for mig at blive alene hjemme, så jeg tog til Portland for at bo hos Thora og Sidney. Derfra kunne vi tage ind på hospitalet og besøge Christian hver dag. Han led meget. Efter at have været der i to uger, gennemgik han en alvorlig operation. Derefter gik det hurtigt tilbage for ham. En uge senere døde han. Endnu et hårdt slag, værre end nogensinde. Vi havde været gift i 42 år. For mig syntes det

så kort tid. Der var så meget, jeg ville spørge ham om og fortælle, sådan som jeg plejede at gøre. Det var så svært at forstå, han ikke var her længere.

Jeg ville gerne beholde mit hjem, så længe jeg kunne, så jeg flyttede ovenpå og lejede underetagen ud. Jeg kunne få mere i leje for den, og jeg havde ikke brug for så meget plads nu, hvor jeg var alene. Om sommeren havde jeg en have at passe, som Christian havde lavet til mig. Jeg solgte grøntsagerne og æblerne til butikken. Det gav lidt penge sammen med huslejen. Alligevel kunne jeg ikke tjene nok til at betale skatterne, og de blev større og større hvert år. Jeg klarede mig, så godt jeg kunne. Om vinteren boede jeg hos Thora og Sidney, og det hjalp på brændselsudgiften. Jeg var altid ivrig efter at komme hjem tidligt om foråret for at se til mine ting og gøre haven klar.

I 1938 kom min yngste bror Marinus og hans kone Margaret fra Californien for at besøge min bror Mads og mig. Vi boede begge alene ikke langt fra hinanden. Han havde også folk boende i sit hus og boede selv ovenpå. Det var rart at se Marinus og Margaret igen. Vi havde ikke set dem i 19 år. De kom i deres bil. Det var rart, så de kunne tage os med til forskellige steder. Men alt for tidligt kom dagen, hvor vi måtte sige farvel igen. På vejen tilbage til Californien stoppede de i Dakota for at besøge Margarets familie.

I vinteren 1944 kom der besked fra Californien, at vor bror Jens var syg. Vi var bekymrede. Jeg ville gerne se ham igen. Mads og jeg snakkede om det og han sagde: 'Hvis du gerne vil af sted, tager jeg med dig'. Mads tog til Portland for at forhøre sig hos agenten om billetprisen. Vi kunne få reservationer og køjepladser i sovevognen på Santa Fe toget til den 21. april; herefter ville prisen stige betydeligt. Mads fik fat i billetterne.

Mads boede hos Jens og Maren og jeg hos Marinus og Margaret. De tog os med rundt for at besøge vore nevøer og niecer. Viggo var bedemand i Fowler, 24 km fra Reedley. Alfred hjalp sin far på gården. Edna var gift og havde fået et dejligt nyt hjem på en frugt plantage. Cecilia var også blevet gift. Elmer var med hæren i Tyskland på det tidspunkt. Vi besøgte tvillingerne Alice og Ruth. Alice var gift.

Vi blev der længere end vi havde planlagt, fordi vi var nødt til at vente på at få reservationer til toget. Mads tog til Fresno to gange, men uden held. Til sidst fik vi dem, men ikke til et direkte tog. Vi skulle skifte i Barstow. Nu havde vi været der i fem uger – det længste vi nogensinde havde været sammen. Vi havde nydt det - hvert eneste minut - og nu måtte vi rejse. De tog alle med til Fresno for at se os komme godt af sted. Det er altid hårdt at sige farvel, da vi jo ikke ved, om vi nogen sinde vil ses igen. De stod på perronen og vin-

kede, til vi ikke kunne se dem mere.

De sidste breve vi havde fået fra vor familie i Danmark, var censureret. De kunne ikke fortælle ret meget i et brev, kun at de havde, hvad de skulle bruge, men vi vidste bedre. Vi kunne læse mellem linjerne. I løbet af krigen standsede vores korrespondance helt. Vi hørte ikke fra dem i fem lange år. Levede de mon? I det første brev jeg fik fra familien efter krigen, fik jeg at vide, at min mands søster Inger var død. Hun var gift med en præst⁷. Ligeledes en niece til min mand. Hendes far var skolelærer. Christians yngste bror er også lærer.

Min bror Kjeld og hans familie var alle levende, men det havde været hårdt at skaffe mad og tøj nok. Tyskerne havde taget alt det, de havde lyst til, og de snuste rundt overalt og holdt øje med dem. De måtte hele tiden passe på, hvad de snakkede om. Det var sandelig en lettelse, da krigen sluttede. De havde penge, men de var ikke meget værd.

Her steg priserne skyhøjt. Tøj og klæde af elendig kvalitet. Lønningerne var høje. Det var hårdt for nogle udlejere, og jeg var en af dem. Vi skulle holde lejen på førkrigs niveau, da der var indført et leje-loft. Skatterne blev højere og højere, og håndværkere til istandsættelse var umuligt at betale for så lav en leje. Jeg kunne ikke længere holde det gående.

I foråret 1948 solgte jeg mit hjem. Mit væ-

relse i Portland hos Thora møblerede jeg med egne ting, som jeg ikke ville skille mig af med. Einar fik nogle af møblerne, da de nu var en stor familie og kunne bruge dem, og andre møbler blev solgt. Sikke et arbejde det var, at afslutte en husholdning, og jeg var alene om det. Det smertede at forlade naboer og Yarmouth, hvor jeg havde boet i så mange år – siden 1889.

Men noget kom op, som gav mig andet at tænke på, da vi fik nyt fra min bror Kjeld fra Roskilde i Danmark. Han ville komme og besøge Mads og mig. Jeg havde ikke set ham i 47 år. Han var da en nydelig ung mand. Han havde mistet sin kone året før, og det var et hårdt slag for ham. Nu følte han sig ensom. Hans ti børn var alle gift og havde deres eget, så han besluttede sig for at tage en tur til Amerika for at besøge sine brødre og søster og se deres land. At få den besked var næsten for godt til at være sandt. Vi have ikke regnet med at se ham igen, da vi alle var godt op i årene. Nu ville jeg ønske, at jeg havde beholdt mit hjem, til efter han havde været her, da jeg havde en meget hyggelig og rar lejlighed, men sådan kunne det ikke være nu. Så Mads og jeg planlagde, at vi tre kunne bo sammen i hans hus, så jeg kunne holde hus for dem. Mads boede også ovenpå i sit hus og Dr. og fru Baker boede nederunder.

Nu fik Mads travlt med at tapetsere og male, så det kunne være pænt, når Kjeld

kom. Jeg lavede nye optræksgardiner til hans køkkenvinduer. Mads havde selv holdt hus i mange år helt alene. Doktor og fru Baker var gode ved ham. Hun bragte ofte mad op til ham.

Mads var dygtig og energisk trods sine 81 år. Skønt han havde haft et lettere slagtilfælde nogle år før, gjorde han meget ud af frimureriet og var meget interesseret i det. Nu oprandt den dag, hvor han skulle til New York for at møde bror Kjeld, som ankom på den svenske damper '*Kungsholm*'. Jeg var lidt bekymret over, at han skulle af sted alene, men han insisterede. Han var vant til at rejse.

Det var dejligt at se Kjeld igen. Vi græd begge af glæde. Han var den samme bror som for 47 år siden, bare ældre. Vi havde så meget at snakke om fra vores barndomsdage, og hvad der var hændt os i vores tilværelse i alle disse år så langt fra hinanden og i forskellige omgivelser.

Vor bror Jens i Californien sendte Kjeld en billet, så han kunne komme over og besøge dem. Vi besluttede at tage af sted – alle tre. Da vi nu alle var over 70, tænkte vi, det ville være godt at have yngre folk med, hvis noget skulle ske én af os. Vi overtalte Einar til at tage med os. Det ville være nyt for ham. Han holdt aldrig ferie. Han havde tre uger til gode på posthuset, så hvis han kunne få fri en uge mere, ville han have tilstrækkeligt tid til turen. Så ville

Hulda også gerne med, så de samtidigt kunne tage til Oregon for at besøge hendes familie. Hun havde været der nogle få år tidligere. Posthuset gav ham fri, og de var så heldige at få et par venner til at bo hos børnene og holde hus og passe haven, mens de var væk. Og vi følte os mere sikre ved at have dem med. Nu var vi en flok på fem.

Mads tog sig af hele planlægningen for os og fik fat i billetter. Han vidste hvordan, da han havde rejst så mange gange. Vi var lykkelige for, at han tog sig af det. Han klarede det fint for mand på 81 år, men vi var en smule bekymrede for, om han kunne klare den lange rejse, men han var fast besluttet på at se Californien og vor familie derude én gang mere. Han havde en niece derude, som han tænker meget på. Hun var opkaldt efter hans kone, Edna.

Det var noget af en tur for Kjeld efter at have været ombord på en damper fra Danmark i ti dage og nu fem dages rejse vestpå på et tog. Vi måtte igennem mange vogne for at komme frem til spisevognen og derefter stå i en lang kø for at komme ind, men det var god motion efter at have siddet ned så længe. Vi have ikke noget imod det. Vi fik to gode måltider om dagen, og kosten var god.

Før vi vidste af det, nærmede vi os Fresno, men en trist følelse kom over os, at vor kære bror, Marinus, ikke ville være der for at tage imod os, som han gjorde sidst

gang, vi var der. Han var død året før, hvilket havde været et stort chok for os. At han, den yngste af os fem børn, skulle væk først.

Hans kone Margaret var der med sin bil, og Jens og Maren også med deres bil. Vi var to biler med fuldt læs. Der var 40 kilometer til vort bestemmelsessted gennem smukke gader med blomstrende buske på hver side af vejen. Einar og Hulda gjorde holdt ved Margaret i byen og vi tog med Jens til deres gård seks kilometer udenfor. Det var herligt at være hos dem igen - os alle fire sammen.

Dagen efter fortsatte Einar og Hulda mod Oregon for at besøge hendes familie.

En dag tog vi til Marinus' grav på kirkegården. Maren sagde, vi kunne tage de blomster med, vi havde lyst til, så jeg plukkede en stor buket roser. Der stod vi ved hans grav - alle hans brødre og søster - og tænk, at vi skulle mødes her, hvis bare han vidste. Jeg holder af tanken, at han gjorde.

Vi var ved at nærme os slutningen på vort besøg, og Einar og Hulda var kommet tilbage fra Oregon. Dagen efter tog vi alle til Yosemite Valley. Vi fyldte tre biler. Vi syntes Einar og Hulda skulle se nationalparken. Vi andre havde været der før med undtagelse af Kjeld. Det ville blive en skøn tur for ham.

Dagen kom, da vi måtte sige farvel til alle vore familiemedlemmer og venner, som

Reedley, Californien: Einar, Mads, Maren, Kjeld, Hulda og Maren (Jens' kone)

havde gjort opholdet så behageligt for os og været så venlige. En rejse vi længe vil huske. Familien tog med os til Fresno for følge os på vej. Klokkeren to om eftermiddagen steg vi ombord på toget mod øst med en lang rejse foran os. Mads var glad for at komme hjem, da det var en ret anstrengende tur for ham.

Det var dejligt at have bror Kjeld her. Han kunne fortælle os så meget om 'det gamle land', som det blev kaldt. Han var murermester af profession og havde et sjak i arbejde. Han havde haft arbejde forskellige steder i Jylland, steder, som vi aldrig havde haft chance for se, da vi forlod landet i så

unge. Da han var 28, giftede han sig med en pige Alfrida fra Roskilde, hvortil de flyttede. Derefter arbejdede han i den del af landet ikke langt fra København, så han havde besøgt og set stort set alle historiske steder i København. Det har altid været mit ønske at tage dertil.

Tiden gik alt for hurtigt. Nu nærmede dagen sig for at Kjeld skulle starte sin hjemtur. Han havde kun tre måneder til opholdet. Han sagde, han havde haft det skønt, og havde været halvvejs rundt om jorden og set mere af Amerika, end han nogensinde havde forventet. Det ville give ham noget at tænke tilbage på resten af sine dage og en masse at fortælle sine børn. Det

var hårdt for os at se ham tage af sted, men jeg tror han var glad for at komme tilbage til sine børn. Det var en oplevelse for os alle at være sammen – alle vi børn fra Jyllands brune heder.

Mads tog med ham til New York for se ham komme sikkert ombord på damperen *Kungsholm*. De forlod Yarmouth den 12. august mod New York. Damperen ville afgå næste dag. Da de stod på Main Street og ventede på bussen til Portland, stod jeg ved vinduet ovenpå og vinkede til dem, og Kjeld blev ved med at vinke, til de kom op i bussen. Det er det sidste jeg husker af ham. Men jeg var bekymret for Mads, for jeg vidste det ville være en hård tur for ham på toget hele natten uden søvn og derefter stå i mængden og vente på, Kjeld kunne komme ombord. Jeg havde lovet Kjeld at sende et luft-post brev til hans familie. Han var også bekymret for Mads og var ivrig efter at vide, om han var kommet sikkert tilbage fra New York.

Den næste formiddag efter Kjeld var taget af sted, kom Mads hjem igen, træt men glad for hvad han havde udrettet. Han havde taget imod Kjeld og sørget for, han kom godt af sted hjem igen. Nu var hans mission ovre. Han havde taget imod os alle, da vi landede herovre i Amerika, og nu var det slut. Herefter blev han svagere.

Jeg tog tilbage til Thora i Portland, da Mads hellere ville være alene. Han havde været vant til at være alene gennem mange

år, og lægen nedenunder ville holde øje med ham. De var gode venner.

Jeg var træt og besøgte ham ikke så ofte, som jeg burde. Den sidste gang jeg var der, sagde han, at han ikke følte sig vel tilpas. Logen skulle have et vigtigt møde i salen den aften, og han skulle være der som sekretær. Jeg mente han nok heller skulle blive hjemme. Det ville være for hårdt for ham at bestige de store trapper.

Næste morgen kom der telefonbesked, at Mads var kommet på hospitalet i Yarmouth. Han havde fået et slagtilfælde aftenen før, mens han sad og læste i logen. Dr. Baker var blevet tilkaldt, og de fik ham på hospitalet. Han døde den 7. oktober 1948, mindre end to måneder efter Kjeld tog tilbage til Danmark.

Sommeren efter ville Kjeld gerne have, jeg skulle komme og besøge ham og hans børn, som jeg aldrig have set, og jeg havde næsten bestemt mig for at tage turen med flyvemaskine til København, hvor han ville tage imod mig. Så ville han tage mig med til Jylland for at besøge de få af vor familie, vi havde tilbage. Og da han var vant til at rejse derovre, ville det være lettere for mig, da jeg nu havde været væk derfra i hen ved 60 år. Tingene havde forandret sig i den tid såvel som her.

Jeg tænkte også på, om det ville være tilrådeligt for mig at rejse så langt alene. Men sådan skulle det ikke gå, for imens var Kjeld blevet syg og måtte på hospitalet

med en svulst i halsen, som man ikke kunne operere for. Efter et par uger døde han. Mindre end et år efter han havde været her.

Gud havde været med os alle og ladet os få en mulighed for at mødes endnu en gang på vore gamle dage, som vi alle havde håbet og bedt for. Nu havde jeg mistet tre af mine brødre inden for to år. Vi er kun to tilbage af de fem børn fra Jyllands brune heder på den anden side af vandet, i lille gamle Danmark.

Nu, tre år efter, besluttede jeg at tage til Californien igen for tredje gang, for at besøge min eneste bror, der stadig levede, og hans familie. Denne gang var jeg nødt til at rejse alene. Jeg havde ikke lyst til at rejse med tog, som vi havde gjort de to andre gange. Det tager for lang tid, især når jeg var nødt til at rejse alene, så jeg besluttede at tage med flyvemaskine. Nu skulle jeg virkelig prøve at flyve - og endda på en lang tur. Min bror Jens havde altid sagt, at hvis han skulle op i et fly, ville han beholde den ene fod på jorden. Min familie vidste ikke rigtigt, hvad de skulle tænke om det, men jeg var ved godt mod. Jeg lagde planer hele vinteren. Jeg havde taget en masse levertran og andet styrkende om vinteren, så jeg følte mig helt kvik og mente, at hvis jeg ikke tog af sted nu, ville jeg aldrig gøre det, da jeg er godt op i årene. Så den 5. maj 1951 startede jeg fra Port-

land lufthavn en lørdag klokken 17:30. Hele min familie var for at se mig tage af sted. Min datter sagde bagefter: 'I steg op så let, at jeg ønskede jeg var taget med'.

Jeg fik morgenmad på flyet inden vi ankom. Klokken var seks om morgenen, da vi landede i Los Angeles, Californisk tid. Derefter skulle jeg vente i to timer på Northeastern flyet til Fresno. Jeg blev i ventesalen og kiggede på folk, der kom og gik i en uendelighed. Da det var ved at være tid for mit fly, gik jeg ud. Der var adskillige fly, men jeg så ikke gaten åben som de andre steder. Jeg gik tilbage til billetkontoret og viste min billet. 'Det er lige taget af sted', sagde de.

Hvad nu? Hvornår går det næste? 'Klokken to i eftermiddag', sagde de. Du godeste, hvad skal jeg stille op så længe?

Jeg vidste min familie ville stå og vente på mig i Fresno klokken ti, og de boede i Reedley, 40 km borte. De ville være urolige, hvis jeg ikke var med, så jeg besluttede at ringe til dem. Jeg fik en kontormand til at hjælpe mig med at få fat i dem. Han ringede op til tre forskellige adresser, før vi fik den rigtige. Da det var klaret, satte jeg mig og ventede. Fra seks om morgenen til klokken to om eftermiddagen var lang tid.

Da jeg havde spist, var klokken ved at nærme sig et. Jeg tænkte, jeg hellere måtte snakke med personalet for at være sikker. De kiggede på billetten og snakkede med

hinanden. Så telefonerede de, og jeg undrede mig over, hvad der nu kunne være i vejen. Så gav de mig billetten tilbage og sagde: 'Deres fly går klokken et i stedet for klokken to'. Det var lige ved at være nu. Jeg bad en af dem om at gå med mig for at se til, jeg kom med det rigtige. De var meget søde og viste mig ud. Men jeg havde jo telefoneret til min familie, at jeg ville tage af sted klokken to, men nu var klokken et. De havde forvekslet vintertid og sommertid.

Da jeg ankom i Fresno kunne jeg se, familien var der, da jeg steg ud. Blitzlysene blinkede mig i møde. De havde ringet og fundet ud af det rigtige tidspunkt for flyets ankomst. Min niece hæftede en orkide på min frakke, og de tog endnu flere billeder. Jeg kiggede rundt for at finde min bror Jens og svigerinde Maren. Hun havde været den første til at byde mig velkommen, de andre gange jeg havde været der. Lige da, kom en bil. Det var Jens og hans søn Alfred, men ikke Maren, og jeg kunne se på Jens, at noget var galt. Jeg spurgte: 'Er Maren her ikke?'. 'Nej' sagde han, 'De indlagde hende på hospitalet i går morges. Hun har problemer med hjertet'.

Jeg havde fået et langt brev fra hende nogle få dage før, og hun havde planlagt så meget, vi skulle foretage os, når jeg kom, og hun havde alt klart til mig. Nu fik jeg så ondt af hende. Hun havde altid været som min egen søster, og det var også hårdt for

min bror, men jeg er her. Vi må få det bedste ud af det. Alfred, hans søn, og hans kone Rosalie blev hos ham og holdt hus. De havde ingen børn.

Søndagen efter gik Jens og jeg i kirke. Kun Jens og de tre børn måtte komme på hospitalet for at se til Maren, og kun i nogle få minutter af gangen. Hun var så svag.

Vi fik mange invitationer til kaffe og middage blandt nevøer, niecer, venner og hos Marens familie, som der var ret så mange af. Jeg nød virkeligt at se dem alle igen.

Maren kom sig langsomt. Jeg fik lov til at se til hende på hospitalet bare i nogle få minutter. Hun græd, da hun så mig. Jeg prøvede at muntre hende lidt op og få hende til at smile, skønt det var slemt nok at se hende så syg. Den dag jeg forlod Californien, tog jeg ind på hospitalet for at sige farvel. Hun smilede. Det var rart at se hende i bedring. Jeg blev der kun i nogle få minutter. Jeg vil altid huske hende sådan.

En aften, tre måneder efter jeg havde forladt Californien, kom der telefonbesked om, at Maren pludseligt var død. Det var ikke til at forstå, at hun var borte. Jeg havde fået brev fra hende nogle få dage før. Hun var den sidste af mine svigerinder. Hun var en hel del yngre end jeg. Det var hårdt for min bror. De holdt så meget af hinanden. Han har tre dejlige børn, som vil se efter ham.

Nu har det været jul igen – 1951. Vi var alle sammen hos min søn og hans familie. Det var herligt vi alle kunne være sammen endnu en gang. De er en stor familie, når de er der alle sammen. De har fem børn og fem børnebørn.

I 1955 kom jeg med i *Maine Three Quarter Century Club* – De Tre-Kvarte-Århundredes Klub – i en alder af 83.

Mødet skulle være den 14. oktober på *University of Maine Recreation Hall*. Det var en lang tur – 190 km. Vi fik gratis transport. Nogle i bus, andre i bil. Jeg kørte i bil sammen med fire andre ældre damer. Én havde været der før. Jeg holdt mig tæt til dem, så jeg ikke blev væk. Der var 1500 ældre mennesker mellem 75 og 102 år gamle. Det var virkeligt en oplevelse, så mange kvikke ældre mennesker. Vi havde selv frokost med og fik gratis kaffe. Vi tog hjemmefra klokken 7 om morgenen og var tilbage klokken 8 om aftenen. Jeg havde lige hæklet et ørnemotiv, som jeg tog med til hobbyudstillingen, og der kunne man bare se – det fik førsteprisen. Jeg kunne næppe tro mine egne øjne, da jeg så det. Men hækling er også min hobby. Vi havde en pragtfuld tur.

Den 29. oktober 1956, efter at have været til et fødselsdagsselskab hos en gammel ven i byen, kom der et telegram fra Californien, at min eneste bror var død. Det kom som et chok for mig, selv om jeg vid-

ste, han ikke havde det så godt, så jeg var klar over, jeg ikke ville se ham igen i denne verden. Jeg havde været i Californien for at besøge ham fem år tidligere. Jeg troede ikke på det tidspunkt, at jeg skulle blive den sidste af os fem børn fra Jyllands brune heder, et land på den anden side af havet.

I et (dansk) sprogt) julebrev dateret Yarmouth, Maine, Dec. 9. 1966 skriver Marens svigerdatter, Hulda til hendes svoger og niece i Ølgod:

'Kære Holger og Edith.

Maren afgik ved døden den 17 Dec. hun var kun syg nogle dage og sov bort om natten, Thora fandt hende om morgenen, stille og fredelig som om hun bare sov. Hun var her hos os ugen før, tog korte bilture med os og var i godt humør, men doctoren havde advaret Thora at hun havde 'fluid'- (vand? er det) paa hjertet og dermed var intet at gøre mere.

Det var nok en stor lettelse for os alle at hun ikke måtte lide en lang sygdom, hun var oppe til det sidste og gik omkring huset, men meget uncomfor-table de sidste dage.

Hun blev begravet på Yarmouth kirkegaard ved siden af Christian, hun havde stadig ventet døden siden han døde i 1936, men det tog vi ikke alvorlig undtagen de sidste åre da hun var blevet så gammel, hun vilde være blevet 94 i March, hun var den sidste af fem søskende, og hun var altid sygelig, ingen ventede hun vilde blive så gammel...'

Ved Holger Frederiksen, Rosnvænget 10, 8722

Hedensted.

Født 1945.

Fhv. skolebibliotekar i Hedensted.

Noter

- ¹ Danmarks første kvindelige læge med akademisk uddannelse var Nielsine Nielsen, som startede praksis i København i 1889. Den 'kvindelige læge' har sandsynligvis været en 'klog kone'.
- ² Udtryk iflg. biavler Anders Glob, Thorsager
- ³ Niels Jacobsen Horsbøl, 1812-1888.
- ⁴ Frida Eline Hansen.
- ⁵ (Øllgaard) 03.02.1869, Topgård, Strellev - 13.10.1936, Portland.
- ⁶ Mads Anders Christensen Øllgaard 1836-1924. Topgård, Strellev. – Marie Øllgaard 1843-1923, f. Kristiansen. Gravsten på Strellev kirkegård. 1881-1942. Gift Krause. Øllgaard 1888-1969. Lærer i Hejbøl. Ølgod Museums stifter. Gravsted på Ølgod Kirkegård.
- ⁷ Carl Herman Krause, præst i Ferslev og Humlum. 1870-1935. Peder Pedersen, Lærer i Bjerregård, Holmsland. Holger Øllgaard. Lærer i Hejbøl.